Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIхкета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАККХЕЬАРЧА СОВЕТЕН МИНИСТРИЙ СОВЕТЕН ОРГАН

«Свет» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадуьйла 1923 шера денз ● ШИНАРА, 11 НОЯБРЬ, 1980 ШУ. ● № 135 (6265). ● Мах 2 кепек.

Парте съезда хьалхарча къахьегама вахте и этта хIара ди тIехьарIа докхиаIа толамаш доахаш болх беш я коммунист В. Д. Швецов керте латта Старогрозненски УБР № 16 йолча буровой коллектив. Шоай къахьегама графикал 1,5 бутт хьалхабаьнаб буровникаш. Болх дикаIа а сихаIа беш дIахо йолача хана кхы а докхаIа хьокхамаш долаш къахьега лаьрхIад хьанар долча коллектив.

СУРТА ТIА: дикагIбарех вола буровика гIончи, коммунистически къахьегама ударник Колядно Михаил.

З. БАТЧАЕВА сурт.

КПСС XXVI съезда накъадолхаш

Сийле хийла хьалхалаттарий!

КПСС обкома бюро, НГIАССР Министрий Совет, облсовпроф, ВЛКСМ обком хьежай съезда хьалхарча социалистически яхьа промышленноста, гIишлошъяра, транспорта, бувзама, торговле, бахача наха гIулакх деча предприятеша 1980 шера октябрь беттен, итт беттен баьча балха итогашка.

Промышленноста, гIишлошъяра, транспорта, бувзама, торговле, бахача наха гIулакх деча предприятеша доккхий производственни толамаш даьрез республиканска газеташ тIарча Сийлен улга тIа а йоахаш хьожаьй.

Хьалхара моттиг:

Гор. ГРОЗНЕНА;

ШоллагIа моттиг:

ГУДЕРМЕССКИ РАЙОНА;

КхоалагIа моттиг:

МАЛГОБЕКСКИ РАЙОНА;

ПРОИЗВОДСТВЕННИ; IИЛМА-ПРОИЗВОДСТВЕННИ ОБЪЕДИНЕНЕШ, УПРАВЛЕНЕШ:

Хьалхара моттиг:

«Грознефть» объединенена;

Нохч-ГIалгIай гIишлошъяра управленена;

ШоллагIа моттиг:

«Промавтоматика» Iилма-производственни объединенена;

КхоалагIа моттиг:

Грозненски швейни производственни объединенена;

Предприятеши организацеши:

Хьалхара моттиг:

«Красный молот» завода;
СССР 50 шу дизара цIерагIча химзавода;
«Оргтехника» Грозненски производственни объединене «Электроприбор» завода;
Старогрозненски бурув деттача балхий управлена;
ВНПО «Союзавтоматстром» опытно-экспериментальни завода;
Назрановски трикотажни фабрика;
Гудермесски горпищекомбината;
№ 7 йола треста монтажни управлене;
Шалински мехлесхоза;
«Дружба» фабрика;
Нохч-ГIалгIай транспортни управлене автокомбината коллективашта.

ШоллагIа моттиг:

«Старогрознефть» мехкдаьттан газн йоккхача управлене;
«Пищемаш» завода;
«Грознефтеоргсинтез» объединене ремонтно-механически завода;
«Геофизика» треста;
«Чечингражданпроект» института;
Шекара завода;
«Терек» икача мебель ечен хьу чакхйоахачен объединене;
Грозненски локомотивни депо коллективашта.

КхоалагIа моттиг:

«СевКавнефтегазпереработка» производственни объединене;
Грозненски № 15 йола даьтта довкхача завода;
«Телерадиобыттехника» объединене;
Грозненски машиниеькъарча почтамта;
ВОГ Нохч-ГIалгIай управлене коллективашта.

КПСС обкома бюро, НГIАССР Министрий Совет, облсовпроф, ВЛКСМ обком хьежай 1980 шера 10 бетта хьайбай продукташ дукхагIа ялар кийчъярен республикански социалистически яхьа итогашка.

Социалистически яхье чотьяннераш а лаьрхIа, республикански газеташ тIарча Сийлен улга тIа хьийй.

Районаш:

НАЗРАНОВСКИ,

социалистически яхье хьалхарча моттиг ейнай цунна;

ШЕЛКОВСКОЙ,

социалистически яхье шоллагIа моттиг ейнай цунна;

АЧХОЙ-МАРТАНОВСКИ,

социалистически яхье кхоалагIа моттиг ейнай цунна;

Веденски Гудермесски районаша хьайбай продукташ йоккхачен кийчъечен дика болх баьлга белгалдаьккхад.

Боахамаш:

Грозненски района «Куларинский» совхоз;
Назрановски района «Экажевский» совхоз;
Грозненски района Старо-Юртовски птицефабрика;
Урус-Мартановски района «Гехинский» совхоз;
Грозненски района «Юбилейный» совхоз.

Бригадаши фермаши:

Назрановски района «40 лет Октября» яхача совхозе № 3 йола шурий ферма;
Урус-Мартановски района «Гехинский» яхача совхозе № 1 йола шурий ферма;
Ачхой-Мартановски района «Бемутский» яхача совхоза шурий ферма;
Грозненски района «Куларинский» яхача совхозе № 1 йола шурий ферма;
Грозненски района «Пригородный» яхача совхоза шурий ферма;
Наурски района «Победа» яхача совхоза шурий ферма;
Грозненски района «Гикаловское» ОПХ шурий ферма;
Назрановски района совхоз-техникума шурий ферма;
Грозненски района «Грозненский молочный» яхача совхоза хьакхарч лелаю ферма (бригадир нов. Ревнта Н. П.);
Наурски района Ленина цIерагIча колхоза жа Iуй бригада (вонкхагIвола жа Iу нов. Хамидов Э.);

Производстве хьалхалатторош:

цар шоай доаккхошка эггара дикагIа толамаш даьхад. Царна хьожаьй КПСС обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома керара кере тела вымпелаш:

Кадырова З. — Шелковской района «Путь к коммунизму» яхача колхоза доярка;

Хамбахмадова З. — Грозненски района «Юбилейный» яхача совхоза доярка;

Гайсумова Я. — Шалински района «Московский» яхача совхоза доярка;

Висмиева Ш. — Веденски района Ленина цIерагIча колхоза скотник;

Довгатов М. — Шелковской района «Путь к коммунизму» яхача колхоза детташ дола доахан леладу скотник;

Катиров С. — Ачхой-Мартановски района «Самашкинский» яхача совхоза скотник;

Арсенова А. — Ачхой-Мартановски района «Лермонтовский» яхача совхоза Iахий лелавер;

Раклова А. — Сунженски района «Победа» яхача колхоза хьакхарч лелаер;

Терехбаева З. — Грозненски района «Старо-Юртовская» яхача птицефабрика кое тIера оахтазарш лелавер;

Хамидов Э. — Наурски района Ленина цIерагIа колхоза вонкхагIвола жа Iу.

Котвеьннарг лаьрхIав шо-шоай профессех республикански яхье хьалаш толама кхоачашдаь вола хьайбай боахама 130 болхло. Хьалхалаттарий спискеш кепаток районий газеташ тIа.

Дика хьокхамаш гойташ чакхдоаккх итталагIча пятилетка тIехьара шу тха совхоза кхаш леладечар. Масала, комсаш хIара гектара тIара кхьэйра лаьрхIача 60 центнер йьлар, план 40 мара йоацача. Цу гIулакхо вIаштIехьдалийтар ваччахьалкхента шера планал кхи бIаь тонн дукхагIа комсаш йоахка.

Дика вIаштIехьбаьккхабар из культура чуерзаяра болх. Комсаш чуэцача еррига производственни участкашка шоай депутатий постана оттаьяр Герзельски юрта Совето. Цо кара гIдайитар юхе хIама ца юташ хьувкьам цIена чуберзабе.

Комсаш шоай ханнахьа чуийца яхара довкха новкъостал дир тхона Гудермесерча педучилище студенташа а. Царна юкъе аьркача яхье халданза хьалхарча мугIарашка болаш къахьийтар Косумова, Харонова, Амит-огле, Джанхотовас, Радуевас, Чункуевас, Шукуевас, кхычар. Балха нормал шоаза дукхагIа комсаш чу ца яхьаш ди дIадахийтацар царех хIаране.

Тха совхоза болхлошта юкъе ханнаре къахьийтар халкъа депутаташа Межиев Махьмуда, Мачигов Эдисолта, Мисирбиева Сагалас.

«КПСС XXVI съезда даха ма доегIара накъагIоерда вай» яхача девизагIа шерра социалистически яхь а йоаржаь дика хьокхамаш гойт кхаш леладераша. Шоай ханнахьа дIайийна аьхар гурахьа ялатан доакъарен юкъ культураш. Зяба аькар дерригa лаьтта. Шоай кхашка де дела балхаш даь боала дукха хIама дисадац комсаш лелаерий.

ЛАЬРХIАР КХОАЧАШДЕРГДА

Лерттiа кийчо пьй хьайбаш Iантара дахара в. Шоай ханнахьен дикен тоайир доахан чулатта помещенеш, фермана хьатIаззад Iалаш мел даь доакъар.

Цунца цхьана тIадоагIача шера де лаьрхIар кхоачашдера дукха миз дIабала безаргба совхоза коллективе, тха беги боаш боахаме цхьаца кхоачамбоацараш кийсдаларех.

Геттара кIезига да тха боахама доалахьа лаьтта. Вахача йаькха цхьа эзари совхоза доалахьара ялх бIаьи бежаш доаладера даьгIенаш яш.

Доакъара лаьрхIа культураш дIеера хьакъоастадаь шн бIаь гектар мара лаьтта дац. Цунах бIаь гектара тIа гурахьа ялат дIадуя, хIаьта ах бIаь гектара тIа силосан нанал мошича доакъарам — хьажкIаш. Цу кхашкара Iалашду доакъар тоъац, планал дикка совгIа болаш хьувкъам чуийцача а.

Доакъара культураш дIеера кхы а ши бIаь гектар мукъагIа лаьтти хьакьоастаде яхаш дехар деш района а республиканча а тайп-тайпарча инстанцешка гIолла тхо лела дукха ха я. Цхьабакъда, цунах хIама хулаш дац.

Тха боахам вIашагIбеллача дена ялх шу дахнад. Цу юкъа оаха дIайийнай ворхI бIаь гектара тIа комсаш. Цунца цхьана, царна доагIа гIулакх де йиш йолаш дац тхо цхьаккха культиватор, кхоачам болаш кхы тайпа техника йоацаш. Тха механизатораша тишъеннача техникех лотораш а технаш хьаю агрегаташ сихаа йох.

Тха совхоза хиначоа бIаргадайна хургда Iан замалахьа техника товеш механизатораша мел хало лой, лаьрхIа хьаьа мастерскеш, эша станокаш йоацаш. «Чечингсельстрой» треста совхоза хьаеш йола мастерскеш 1978 шера эксплуатаце дIаелла езаш яр пIацагIа. Цунца цхьана, уж тIадоагIача шера а яь йоале тамаш я. Из гIулакх иттта во кийсдаларех бехке духхьал цу треста култалхой ба. Сихлуш бац уж наьха культурни хьалаш вIаштIехьдахара, кхыча гIулакхашта эшаш йола совхоза хьаа йолаеь гIишлош яь яхара я.

Иштта дукха кхоачамбоцараш дале а, хьалхашка латта декхараш кхоачашден КПСС XXVI съезда дикача толамашца накъадахен тха коллектива миз дIакхоачарглахарах теш со.

З. ЧЕНДРИКОВ,
Гудермесски района «Восточный» совхоза директор.

Техника тоае кийча ба

Массехк ди даьлча кхашкара балхаш даь мукъаьна техника тоае болалургба Наурски района Калинина цIерагIча совхоза механически мастерске къахьегамхой. Цу лоархIамеча балха кийчо хьалххе а е йолайно цар. Болх бе кийчбир токарш, слесарии, кхы тайпа балхаш ду станокаш, еррига цехаш.

Ерригача цехашка эшша ча боарамe болхлой ба. Уж берригаш а шоай гIулакха товзанчаш. Боккха балха опыт йолаш ва моторашь тоалеш вола Годин Петр, слесарь - инструментальщик Стальненко Виктор, токарь Гамаюнова Вера, ненсе воллаше а болх беш вола аьшпалхьар Воробьев Михаил, кхыбараш. Халданза мастерскешка болх беш боачарел совгIа техника товеча юкъа мастерскешка къахьегарг долаш хьакйцаб хIара отделенера шишша — кхоккха саг. Уж берригаш а тракторащ дика йовзаш, царна доагIа воал де хоаш бола нах ба.

Мукъа йолча хана наьха паргIатта салоIаргдолаш хьалаш вIаштIехьдахара дукха хIама даьд. Цу гIулакха мастерске кийчъаьа цIе утзлок. Мукъа болча хана наьха укказа деша йиш хургьа керда газеташ, журналаш, технически литература. Цига я шахматаш, шашкаш. БIайха кхача хьаккхуьаргба мастерске къахьегарешта хьалхарча отделене столове ра. Болх чакхбаьлча лукха йиш хургья.

Хьалха санна, техника узловой хьисапе тоергья. Цу гIулакха хIанзэе а вIашагIьеххай специалистий бригадаш.

Цхьацца йоле тракторащ хIанз а товю мастерскешка. Цхьабакъда, уж хIара дийнахьа цхьатарра итт — пхийтта тоае езаш ха хьатIакхьачача эша оатхал йоацаш хьувза безаргбоацаш хIанзле а хиланза, ерйоаца оатхал Iалашьеш тишъеннарaш меттаувттаеш ба мастерске болхлой.

Техника тоеш мастерске болх бергболча наьха собрани хилар укх деношка. Цига дIайоаззийтар наьха балхара моральни а материальни а безам совбаккхара кийчъаь мероприятеш техника товяра оттаь пла наш, и. кх. дI.

М. ХАМАТХАНОВ

ПЛАНАЯ СОВГIА

«Старогрознефть» НГДУ мехкдаьттахоаша дIабахача итт бетта пачхьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа даьккхад 21200 тонн мехкдаьтта, заданел совгIа маьхала яьккхай 442 эзар сома маьха товари продукци.

Управлене яржача социалистически яхье укх шера хьалха латташ хьайоагIа Демин Валентин Александрович керте латтача мехкдаьтта доакхача йиьлагIча цеха коллектив. Итт бетта планал совгIа духхьал цо ше даьккхад 15520 совгIа тонн «Iаьржа дошув».

* * *

КПСС XXVI съезда сийленца накъадахара ши-тIакхьа социалистически декхараш тIехкхоачашдеш хьайоагIа Вознесенски газобензинови завода коллектив. Дерригача технико-экономически хьокхамий итт бетта план тIехкхоачашъяьй цо.

Социалистически яхье хьалха латташ хиларца белгалъяьна я Баркинхоев Махьмадь Башир керте латтача комбинированни установка коллектив.

Б. КОСТОЕВ.

Декхараш тIехкхоачашдаьд

КПСС XXVI съезда сийлга къахьегама вахте эттача тха управлене итт бетта план тIехкхоачашъяьй. Ер шу долалеча дена планагIа лаьрхIачул совгIа даьккхад 8230 совгIа тонн «Iаьржа дошув», хIаьта заданел совгIа маьхала яьккхай 93 эзар сом мах бола продукци. Социалистически декхарех лаьрхIачул совгIа хIаналехьа даьккхад 6300 тонн мехкдаьтта.

Скважинех пайда эцара коэффициент 0,979-гста дIакхоачаяьй.

Е. ИВАКИНА,
«Горкнефть» НГДУ плановй отдела начальник.

СИЙЛЕН УЛГА ТIА БАЬХАБ

КПСС XXVI съезда дика накъаболх, Назрановски района совхоз-техникума хьайбай фермера болхлой. Итт бетта планагIа йоагIачул совгIа ши бIаьи вурийттех центнер шура дIаеннай цар пачхьалкхенна. ХIанзале тIехкхоачашъяьй пятилетка план а. ПланагIа 14800 центнер йолаш пачхьалкхенга ехкай 15348 центнер шура.

ТIехкхоачашъяьй совхоз-техникумо пачхьалкхенна дулх дIадалара план а. Пятилетка планагIа 1510 центнер дIадала доагIаш, хIанале дIаденнад 2415 центнер дулх. Е шу чакхдалалехьа кхы а дикка дулх дIадала лерхIаш ба хьайбаш лeладераш.

Укх толамаш доахача хьанаре дакъа лаьцад зоотехника Кациев Мурада, осеменатора Мурзабеков Махье, бригадира Евлоев Хьасана, шоей планаши социалистически декхараши ханал хьалха кхоачашдаьча доярkаша Атриева Маккас, Китиева Раьйхьанта, Гандарова Лоде, кхыбараша.

Совхоз-техникума хьайбаш леладераш итт бетта баьча балхах социалистически яхье котбаьннараш а лаьрхIа республикански газеташ тIа чIоагIдаьча сийлен Улга тIа баьхаб.

ПХЕ ШЕРА ПЛАН КХОАЧАШЪЯЬЙ

— Ростовчаний инициативагIа тхо къахьега долалуча хана нагахьа бутт бaгIацар тха заводера массехк цех, участок е бригада тIехьаюсаш йоацаш, — аьлар Аргунски аьшкабетова изделей завода директора Баталов Зелимхан Пахрудиновича. — Эггара хьалха оаха цIенхаштта тоадир социалистически яхьа кулгалделга. Шерра баьржар коммунистически къахьегама сийлен цIи яккхара тIехьара болам. Уж а кхы а балхаш дарах предприятена боккха пайда баьлар.

ХIанз заводе цхьаккха цех, участок е бригада яц тIехьаюсаш. Завода коллектив къовсам доаттабеш я цхьаьккха болхло тIехьаву сеш ца хилийтара тIехьа.

Коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цIи лелаеш ва укказа ах бIаь гаргга болхло, кхаь цеха коллектив. Царех я Смирнов Анатолий, Шовхалов Рамзан керте латтача хьу чакхйоахачен арматурщик цехий коллективаш. «Профессех дикагIвар» яха сийлен цIи яьккха бола бIалхой а итташ ба заводе. Царех ба бетонщикий бригадир Апохин Иван Григорьевич, электрикий бригадир Хамзаев Ужхаджи, бетонщикий бригадир Эльсанукаев Байсолт, кхыбараш. Бригадашта юкъе эггара хьалха из сий дола цIи яьккхай Б.-А. Джабраилов керте латтача формовщикий бригадо. Ше кийчъю продукци дикен тIехдикен мера а ца хулийташ.

ИтталагIча пятилетка план ханал хьалха кхоачашъяра яржача яхье йоккхий котaломаш яьха дукха коллективаш я заводе. В. И. Левин вaь 110 шу дузача дента кхачалехьа итталагIча пятилетка заданеш кхоачашъярах рапорт делар Бадаев Султан, Эльсункаев Байсолта, Апохин Иван Григорьевич, Джабраилов ИсмаIал, Демешев Эль-Хьажа керте латтача бетонщиккий, формовщиккий, арматурщиккий бригадаша.

КПСС XXVI съезда къахьегама совгIат я кийтдеш, цар лаьрхIад ер шу чакхдалалехьа цхьайтталагIча пятилетка хьалхарча шера план кхоачашъе. ХIаьта хIанзале дукха хIама ца эшаш тIадоагIача шера план кхоачашъяьй цар.

Дерригача технико-экономически хьокхамий пхе шера план пхелагIча августа кхоачашъяьй завода коллективо. ПланагIа лаьрхIачул совгIа цо маьхала яьккхай бIаьш эзараш сомий маьха тайп-тайпара продукци. ХIаьта итт бетта план ханал ах бутт хьалха кхоачашъяьй. Заданел совгIа арахийцай 80 эзар гаргга сом мах бола валови продукци.

СУРТА ТIА: Б.-А. Джабраилов (аьттехьарвар) керте латта формовщиккий бригада.

Н. ПЛИЕВА сурт.

ПАРТИЙНИ КОНФЕРЕНЦЕШ

КАРАТ1ДАЬННАЧОХ КХОАЧАМБАЬ 1Е ДАГА БАЦ

Дикача толамашца накъабаьхкабар шоай иттлаг1ча отчетно-хоржамий конференце Ачхой-Мартановски районера коммунисташ, берриге къахьегамхой. Цар къахьегама котелоний бе боаг1а мах баьб партен правительствай. 1977, 1979 шерий балха итогех района еннай КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара тела ц1е байракх, х1аьта 1976 шера — РСФСР Министрий Советен ВЦСПС-ен Ц1е байракх.

Т1аккха КПСС XXVI съезда даха ма доагг1ара цахьдахара инициатор «Новосельский» совхоза коллектив районе меттел ерригача республике а хьалха латташ хьаеннай укх карарча пятилетке. Пятилетка диъ шера кхоачашъяьй, в1ашта диъ шера яхьа толамаш дахарах КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара тела Ц1е байракхаш а луш белгалъяьхай на коллектив. Цунга д1акхоачаш дика къахьегаш хьабоаг1а укх т1ехьарча хана «Урожайный» совхоза къахьегамхой. Цу боахама коллективо а рапорт деннад пхе шера планаш кхоачашъярах.

Тахан района совхозий керттера производственни фондаш 33 миллион сомага д1акхаьчай, юрта боахам дег1абоалабара карарча пятилетке 7 миллион сом гаргга ахча д1адахийтад, боахамашта д1аеннай 4 миллион сома маьхa юртбоахама техника, дукхаг1а лоаттаю минеральни удобренеш, шерду хий декка лаьтташ. Цу дерригено а дикка ч1оаг1ъяьй района совхозий материально-технически база.

Юрта боахама специализаци концентраци елга 1алаш а деш, районе керда хьаьнй пхи совхоз, «Сельхозтехника», «Сельхозхимия» яха районни объединенеш, ков т1ара оалхазараш леладу фабрика.

— Цунца цхьана парте райком, юкъхьанцара партийни организацеш кхы а ч1оаг1аг1а хьалхашка латта декхараш кхоачашдара т1адерзадь леладе ьнкай организаторски, массово-политически болх бара, совхозаш специалистий кадрашца ч1оаг1ъяре, доал делгеи производство в1ашт1ехьйоаккхилгех эргадьккха тоадара дешаш, — аьлар конференце доклад аьча парте райкома хьалхарча секретара **А. Т. Харикова.**

«Т1ехьабусарчш боацаш бе болх» яхача девизаг1а лелаеча яхьа юкъе дакъа лоацаш ба районера 90 процент къахьегамхой. 987 саг коммунистически къахьегама ударник яха ц1и яккхара баьрцача болама юкъевахав, 772 кхайи фермайи болхлочо, 28 бригадой звенсой из ц1и лелаю. Царех эзарне шоай пятилеткаш кхоачашъяьй.

Цу дикача хувцамаша йиш хилийтай районага КПСС XXVI съезда сийна т1аийца социалистически декхараш Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 63 шу дузаш кхоачаш в даь цхьайтталаг1ча пятилетка чотаг1а къахьега йолайла.

Района кхаш леладераш хлат доахара пхе шера план х1аннале — 117, баьцадараш — 106, сом — 103, шекара свеклаш — 113, дулх — 105, шура — 104,6, фуаш — 176, тха — 112 процент кхоачашъяьй.

Бакъда, докладчика а конференце къамаьлаш даьча кхыча делегаташа а белгал ма даьккхара, юрта боахама продукци яккхарех из паччахьалкхенга йохкарех дакъе района белгалара толамаш даьхадале а, цун дег1аккхара боарам парте XXV съезда, КПСС ЦК июльски (1978 ш.) Пленума решенеша д1ама дехкара бац. Цу хьакъехьа де дезараш хьагойташ къамаьлаш дир укхаза «Лермонтовский» совхоза мехотряда начальника **Л. Захаева**, «Урожайный» совхоза директора **Ш. Зальбукарова**, кхычар.

Районе йолаш я гектара т1ара 50 центнерал совг1а хьажк1аш кхееш йола звеньяш, отрядаш. Х1аьта район б1арчча хьайицача цуй хьакхам 30 центнерга мара д1акхаьчабац. Из хайра лакха ца хилар эгара хьалха дувза доаг1а удобренеех, гербицидех хий деккача лаьттаех лерттIа пайда ца эцарца, севообороташ нийса ца леларда, интенсивни дола сорташ шорра юкъе ца кхувларца, цхьайола культураш кхееча механизаци к1езига хиларца. Хиш деккача лаьттаех теттара во пайда ийбу «Лермонтовский», «Вамутский», «Овощевод» совхозашна. Цу духьа укхаза цкъаза нийслу цигара чузпа хьуаньам хий ца деккача лаьтташкара чуийбечул к1езигаг1а болаш.

Моллаг1ча балха т1а толам баккхара керттердар фуд аьлча, из да наха къахьегара лерттIа хьалаш хьадар, социалистически яхь шерра йоаржаяр, х1ара коммунист ший авангардии лоарх1ам лакха лоаттабеш хилар, балхацара наьха материальни а моральни белам совбаккхар, яхаш белгалдоахар конференце къамаьлаш даьчар.

— 1979 шера июль бетта кхоачашъяьй тха бригадо баьцадараш дохкара пхе шера заданеш — аьлар «Новосельский» совхоза бригадира **М. Чигарбиева**. — Цу дерригне а лирд я дика в1ашт1ехьъяьккха лелаеш йола социалистически яхь. Х1ано коллективера 150 саг коммунистически къахьегама ударника ц1я лелаеш ва, 200 ма бокъо яккхара къовсам лоаттабеш ва. Цар хьинар даим совдоах балха итогаш ханнахьа еш хиларо, караг1даьнараш, толашаг1йола опыт шерра д1асойтаро.

Цунца цхьана дийцар ю шоай балха ч1оаг1а 1аткъаш долча кхоачамбоацарех а. Тайп-тайпара ледарлонаш яр бахьан долаш кхай т1ара чузпа баьцадараш ший ханнехьа нийдархошна д1аккачийта йиш хилац.

Цу тайпара кхоачамбоацараш д1адахара шоай боахаме укх т1ехьарча хана дукха къахьийга дале а, царех цхьадараш д1адахара шоашта районагара г1о дийхар «Вамутский» совхоза бригадира **М. Масаевас** а. Наькъаш дехха хиларца д1а-юха кхухьача хана баьцадарех дикка дакъа телхе дов, цар дикал эшалу, яхаш дувцар цо. Цу г1улакхо доккха зе ду боахама.

Пленуме нийса белгалдоахар, хьайбай боахам дег1абоалабелга, цига х1анз дола кхоачамбоацараш д1адоахилга керттерча дакъе доакъара база ч1оаг1ъярах тийша да, яхаш. Керттера низ т1абахийта беза боахамашта ч1оаг1а эшаш йола доакъара цехаш сихаг1а хьалъяь яхара, шортта белок йола доакъар дукхаг1а 1алашдара, рапс, люцерна санна йола культураш кхонаг1а д1аера.

Х1аьта цу дешай к1езиг-дукха а йоахко еча коллективий г1улакхаш дукха а дикаг1а долга хьахьеклар укхаза «Лермонтовский» совхоза № 2 йолча шурий ферма бригадира **А. Янурсаева.**

— Укх шера итт бетта х1ара б1аь 1атта т1ехьа тхона хьахниньд 85 1аса е соахка цу юкъа хиначул 25 1аса дукхаг1а. — аьлар цо. — Шеко йоацаш, кхоачашъергья шура йохкара заданеш а. Хьайбаш 1ай меца ца хилийтарах царна шелал ца 1аткъийтарах хинна хьа йоахко яьй.

Из дерригa хьахургзацар кадраш йоаг1-йоаг1ача д1а-юха нийсъаль ецаре, хьайбаш леладераштa юкъе лерттIа агитационно-массови болх беш хиннабецаре.

Бакъда, моллаг1ча кхача коллективе санна тхацига а йолаш я г1улакх кхы а тоадара йола торонаш. Ахкиз нийса пайда ийбаьбац сийнача конвейерах, хьайбашта доакъар даим оттаьба рационага хьежжа дехкац. Цхьаболча болхлой къахьегама дисциплина лоха я. Цу дерригне а шеко йоацаш, тха балха хьокхамаш лохду.

КПСС ЦК октябрьски (1980 ш.) Пленуме белгалдаьккхад юрта боахам дег1абоалабара д1ахо йодача хана а йоккхий капиталовложенеш хьежаергйоаг1. Цунна д1ъяна но д1едех хьурмат деш уж д1аукийтылга, юхадьаулар шонаг1а хулийтилга. Т1аккха мишта кхетаде доаг1а шиа миллион сом ахча д1а а дахийта диъ шу хьалха «Лермонтовский» совхозе хьаль яьча шурий комплекса х1анзалца хьа бенна пайда 300 эзар сом мара ца хилар. Из дош кхьаь цкъа ца хувцаш дитарах бехк баьккхар конференце совхоза парткомах а парте райкомах а.

Районо укх пятилеткаг1а дехкача доахах х1арене доал юкъера лаьрх1ача 248 килограмм мара хиниац, хьаккарчий — 70. Динал лоха йола шура йохкарах хьа ца хулаш дисад 170 эзар сом, дерста доаца хьайбаш дохкарах 1090 тонн дулх ийшид. Иштта лоха я хьайбай продуктивность а, к1езига хьахул 1аьсий, хайра т1аккхетац дулх. Алхха д1адахача цхьан шера 3 эзар хьакхен хурсиш къаьстай «Самашкинский» совхозе, х1аьта карарча шера ийс бетта 1660.

Конференце к1езига дувнанаар организационни а политически а балха т1а караг1дийнарех, из г1улакх кхы а лаккхаг1ча боарам т1а даккхара де эцарех. КПСС райкомо холуш тоадаьд парте лохерча звеньяшта кулгалделга, дукхаг1а ладуг1 коммунистий отчеташка. Т1аийльа решенеш кхоачашъярах каст-каста хоамаш делга юкъеккувл, партийни поручеш теларан кхоачашъярах дукхаг1а т1ахьожам лоаттабу, критикахи самокритикахи шераг1а пайда ийбу.

Дикка болх баьб районе марксистско-ленински дешар тоадара а, бахача наха коммунистически кхетам балара бола идеологически актива лоарх1ам айбаьб.

Бакъда, районо доаха толамаш кхы а доккхаг1а хургдар, магахьа санна КПСС райкомо, юкъхьанцарча парторганизацеша боахама кулгалделга тоадоре, кадрашкара доаг1ар дизза хьадехаре, шоаш т1аийю решенеш бокъонца д1ачакхйоахаре. Социалистически яхьа кхетам балара низах бизза пайда эцаре. Идейно-политически, нравственни кхетам лугга х1анзарча хано д1адехха тайпара в1ашт1ехьдоаккхаре, социалистически законаш телхадераш ловзгбоаца хьалаш оттадоре. Цу дешашта тахетадь дар укхаза «Овощевод» совхоза парткома секретара **Р. Умарова**, Ачхой-Мартановски № 1 йолча юккъерча школа хьехархочо **Е. Н. Пьяныха**, ВЛКСМ райкома хьалхарча секретара **С. Чертоева**, кхычар дийнар.

Конференце балха юкъе дакъа лаьцар, къамаьл а дир КПСС обкома секретара **Д. Г. Завгаева.**

Чакхъяьнача хьалхарча организационни пленуме парте райкома хьалхарча секретаралла хержар **А. Т. Харинов**, шолг1ача секретаралла — **Ш. Х. Эдильсултанов**, секретаралла — **В. Н. Пьяных.**

С. МАЧСИГОВ.

Нохч-Г1алг1ай текстильно-галантерейни производственни объединенеца чуйоаг1ача Чаьчаш-Аулерча ткацки филиале дукха ба башха-дика производственникаш. Царех я кьона ткачиха Расаева Лиза. Цхьа шу совг1а ха мара яц из укхаза къахьега ена. Цу лоацача хана ший балхах т1ехдика кхийттай из. Цукхьа бригадиралла а хьожаь болх беш я х1анз. Филиале дикаг1чарех лоард1аш я из керте латта бригада.

СУРТА Т1А: бригадир Л. Расаева.

И. ПЛИЕВА сурт.

Дунен халкъашта юкъера бувзамаш

СОВЕТСКИ КУЛЬТУРА МАШАР ЛОРАБЕШ Я

Мадрид х1ана хельсинкски совещание дакъа лоацаш хиначa мехкий викалаш бахкарга хьежаш я, х1аьта цар а заявлени яьй ноябрь бетта в1ашаг1кхета шоаш раьза хилара. Дика болх ба из хургйолаш, хельсинкски договоренносташта, къаьстта укх шера хало испытанеш хинна яле а. Кхокхам хьалхьебеча а антисоветски истери михьара яьхача а хьалашка г1улакх курьезашка кхоачар: США кхерамален къаман советотабо т1айиллаяр кхыметтел Ленинградски Эрмитажа ихоний, картинай, гобеленай выставкана я, х1аьта США президента Картера кхайкадир из США къаман хьашташта духьала нийслуш я аьнна.

Советски газеташ дешараш яйзар Колумбийски университетерча тохкамхочо Шейла Фитцпатрика гулъяь а х1анз вайцига «Лев Толстой Америкаца къамаьл деш ва» аьнна керта йоалув а долаш араяьнна я хьалха шовкъта йий а ца ховш хинна американски прессана Лев Толстоя енна интервьюш. Толстойна дагайоахкаш хинначо дунен халкъашта юкъерча культурни бувзамий проблемаш. Из баркал яхаш хинна Американа цо дикача литературийи философийи плеяда яларг1а, амма во лаьрх1ад цо колониальни экспанси лелаяр, расашта юкъе цабезам лоаттабар, къаман сонтал, сов сутара х1ама 1оаде г1ертар. «Сона хет, — аьхад цо шийца къамаьлаш даьча американцашка, — шун къам сийлахь доккха а низ болаш а Эмерсонеи Тороп дамаг1а хиннад аьнна, амма тахан оаш доккхал ду б1ухи шоай банкашкарча сейфашка ядача ганзехи».

Х1аьта тахан а г1у дунеина ши Америка. Царех ца1 я г1ошен х1илла йолаши, из я Вашингтоне социалистически мехкашна сага бокъонаш телхаю яхаш наьха т1а бий а бетташ харц дараш а дувцаш. Майами яхача городе шоай 1аьрика гражданаш тонаш а етташ боабер. Х1аьта вож — Ульяма Фолкнера, Джеймса Болдуина, Трумена Капоте дукхача кхыча американски писателий Америка, Советски Союзе цар произведенеш арайоах эзараш тиражаш а йолаш.

Латтача г1улакхашка диллача, США общественность советскичочул к1езигаг1а доацаш новкъадолаш я разрядкеца инкарло яраш культурни обменаш юкъаг1ъаха г1ерташ хилар. Американски 1илмахочо, поэта, публициста Антар Мбера укх тайпара вывод яьй: «Моллаг1а х1аман уйла еш вола американски поэт, прозаик, драматург, хореографист, режиссер, композитор, художник а цу вай администраце духхьал ше цхьанне баьккхача г1ах гаьнаярг йола а эггара хьалха в1ашаг1кхийттача Штаташта шоашта ч1оагг1а ца хилча дикаг1а йола т1ехьале ютаргйола а акци лерх1аш к1айча ц1ен планашта т1ехьашка къаьгга гуча деце а, хоалуш да Советски Союза караг1дийна сийлахьдоккхий г1улакхаш американски халкъа ца довзийта а вай халкъ Советски Союзах дувцача харцдарех тешаде а г1ерташ из советско-американски бувзамашта доазув оттаде г1ерташ хилар».

Культурни дакъе цхьаьна г1улакхаш леладара сфере духьалъувтта хьлонаш дукха яле а, Советски Союзи социалистически содружества мехкаши лерх1аш да из беркате процесс кхы а ч1оаг1аг1а т1аг1ертта д1ахо яхьа еза аьна. Вай ц1аккха а хиннадац цу г1улакхана хьашт долаш воаш хилар къайладахьа г1ерташ. Х1аьта хельсинкски договоренносташ хиначул т1ехьаг1а дукха низ т1а а ахийтаб воай ц1аг1а санна дунен халкъашта юкъерча г1улакхашка а уж лоаттадара. Керда социалистически культура хьаяра дакъе 60 шу совг1ча хана ше 1оаль опыт цхьаннех д1ахьоарчае а ца г1ерташ, Советски Союзо раьза я йолаш довзийт кхыча мехкашка просвещене, 1илма, литература, кино, иштта кхыдарий дакъе цувах даьнна берхат.

Укх деношка Италера ишта хоам кхаьчаб: Вольтерри яхача города общественносто советски писатела Айтматов Чингиза хьалхара премий хьожалъй цун дика яздаь дувцараши повесташи к1оаргга гуманизм а лакха уйлаш а йолаш хиларг1а. Айтматова произведенеш арахец 70 совг1ча мехка. Ший произведенеш т1а цо дувцаш долча киргизски халкъа дукхача б1аьшеренашца лоарх1ам болча ший историе чухь советски хана мара хиннац ший къаман республика, ший йоазув, художественни литература.

Киргизех тарра а царца цхьана а духхьашха шоай йоазув хьадаьд СССР кхыча 39 халкъо а. Х1аьта вай мехкай дег1аух шоайла бувзам бола, караг1даьнна дикадараш хамаьрша в1аши тела, х1арая ши-ший тайпара йола 100 совг1ча доккхача а з1емигача а къамий культураш. Советски культура ерригa хьаьийцача из дац юкъера хургдолаш кийчадь унифицировани х1ама, из я дерригача бесай палитра, х1аьта цу нах латт из къаьстта беззаме хилара бахьан. Цунах оал ерригача дунен сообщества дукха тайпаш долча культураш органически юкъейоаг1аш я из аьле, х1аьта из а нийса дац ала йиш йолаш дац. Советски культура иштта дег1аухаш хилар цу бокъонца тарлуш дар 1975 шера Хельсинке ерригевропейски совещание дакъа лоацаш хиннача мехкаша т1аийца декхар — «могадолда шоай культурни политица гома-чухь шоашта мегаш йолча способашца дакъа лоацаш йолча кхыча паччахьалкхений культураш йовзара дакъера безам д1ахо дег1аккхувлилга, х1ара культура шиний дика оаг1ош а маьхалеш а хилар кхета а деш». Советски Союзо массанел а хьалхех шераг1еи араяьхар вайцига хельсинкски договоренносташ. Х1аьта пул т1ехьаг1а, 1977 шера, СССР кердача Конституцеца юкъейихьар культурана караг1даьнарех пайда эцара хьакъехьарча советски граждании бокъонех йола статья. Из бокъо «1алашъяь даймехка а дунен а культура маьхаленаш берригаш а т1аккхача йиш йолаш хиларо», х1аьта иштта «доазол дехьарча паччахьалкхенашцара культурни хувцараш шердаларо» а.

Х1анз укх сахьате 125 мехкаца лоаттаду Советски Союзо культурни бувзамаш, х1аьта царех 101 правительстваштa юкъерча соглашеней ларда т1а а лоаттадеш. Х1ера шера т1аэ вай мехко 150 кхоачаш республикай театрашка выступленеш еш йола доазол дехьара коллективи труппеи, х1аьта СССР шерашера гастролашка йода 180 кхоачаш художественни коллектив. Шеръенна советски библиотекашта доазол дехьарчарца еш йола нийоккхай Чакхдаьннача пхе шера 279 дунен халкъашта юкъерча кинофестивала юкъе дакъа лаьцад советски кинематографе. Далача шера XI Московски дунен халкъашта юкъерча кинофестивале дакъа лаьцар 102 мехко, х1аьта иштта ООН, ЮНЕСКО, Чиле патриотически низаша, Палестина мукъаяккхара Организацес, пхе дунен халкъашта юкъерча кинематографически организаце.

Дунен халкъашта юкъе цхьана г1улакхаш леладара хьакъехьара лоарх1аме сфера а хинна д1аоттад культурни бувзамаш. Цо г1о ду дагалийца харцдараш а доацаш бакъдар довза, в1аши уйлаш йовзарга бода никъ цатешамехи моастаг1алахи ц1енбе.

Федор ВРЕУС,
АПН политически обозреватель.

Лерттlа 1ан кийчо яьяц

Укх деношка чакхъяьнача КПСС ЦК октябрьски (1980 ш.) Пленуме хьалхьа хьал-торон йоакхо яра шерра программа белгалъяьй. Цу Пленуме доклад яьча КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Брежнева белгалдаьккхад: «... лоарх1аме де д1ахо йодача хана а юрта боахама дукха капиталовложенеш материальни ресурсаш хьежаелга. Цу хана вай декхарийла да д1ахьежаеча средствах, минеральни удобренеех, техникех колхозашкеи, совхозашкеи хьаькъалца, дас санна доал деш пайда эцилгеи д1адахар дукхаг1а юхаметтаоттаделгеи ч1оаг1аг1а хьадеха».

Дукха ха йоацаш халкъа т1ахьожама республикански комитетера болхлой хилар Сунженски района колхозийи совхозийи фермашка 1ан кийчо мишта яьй тохкаш.

Иштта, г1учадьянад Сунженски района юрта боахама органий, колхозийи совхозийи кулгалхоша хьайбашка лерттIа 1980—1981 шера 1а дахкийтара дакза дарг доаца г1улакхаш дь ца хилар. Из бахьан долаш, д1адахача шерашка а санна, хьайбашкара йоала продукташ яхарен кийчъярен планаш кхоачашъяьяц, х1аьта керттерча хьокхамашка диллача д1адахача шера цу хана хиннарел боарам лохаг1а ба.

Масала, укх шера 1 октябрь т1аккхоачаш дулх даккхара план 53 процента из паччахьалкхенга дохкара задани 67 процента мара кхоачашъяьяц. Соахка цу хана хиннaчул к1езигаг1а да уж хьокхамаш. Паччахьалкхенна д1аденнача хьайбаех 11 процента ва 40 процента г1ийла хилар. Кхоачашъяьяц шура яккхарен ца паччахьалкхенга йохкарен планаш а. Х1аьта из ма йоагг1ара хьаьна ца хилар бахьан долаш 565 тонн шура д1алаьрх1аяц.

Доахан (царна дихнараш а), жа, хьаьхарч яккхара планаш кхоачашъяьяц. Х1аьта доахана продуктивность лакх ца луш хиларал совг1а шерагара шерага лох а лу. Х1ара кхоабеча 1аттагара шура яккхара план ах совг1а мара кхоачашъяьяц.

Соахкарчул 1,5 — 2-зза дукхаг1а дайнад доахан, жа, хьаьхарч. Района колхозашкеи совхозашкеи бенна а бийна а т1ера баьннаб 542 етт, 606 етт дулха борстабе чуоттабаьб. Дакха доахен соахка ийс бетта хиначул 336 етт к1езигаг1а ла.

Доахани шинараши дахкаь укх шера 5746 1аса даьд районе, х1аьта цу юкъа дение а дийна а 3726 бежан т1ерадьлар.

Д1адахача шера ноябрь бетта НГ1АССР халкъа т1ахьожама комитето белгалдаьхадар д1адахача 1анга хьайбаш кийчдеча хинна кхоачамбоацараш. Уж 1аьткъар 1а доаккхаш доахана а царгара продукци яккхара а. Бакъда, юрта боахама органий, колхозийи совхозийи кулгалхоша цунах боаг1аш бола лоарх1ам банзар, д1адахача шера санна г1алаташ ду.

Йол, силос, баьца хьоар кийчдара заданеш кхоачашъяьяц. Х1аьта кийчдаь дьнна доакъараш а дика дац. Масала, «Серноводскийи» «Сунженскийи» яхача совхозашка кийчде доаг1ачох 27-и 37-и процент мара доакъар кийчдаьдац. Кирова ц1ераг1ча колхозе кийчъаь ерригa сенаш III-ча классаг1а я.

10 эзар тонн ча кийчде аьнна Сунженски райисполкомо енна задани кхоачашъяьяц. Районе ледара да чах паччаш яра г1улакх. 400 тоннах мара яьяц уж.

XX партсъезда ц1ераг1ча «Заветы Ильича» яхача колхозашка кийчдаь доакъар ахташ а оттаь бригадашка д1аденнадац. «Заветы Ильича» яхача колхозе силос елла цхьа к1оаг д1акъовланза ба. Из бахьан долаш наха шоай доаханна юаю силос. Х1аьта доакъар к1езига доллаше а «Сунженский» яхача совхозе бахача наьха 7 бежан кхоаб ферме.

Д1адахача шера а санна, дукхача колхозашкеи совхозашкеи шоай ханнахьа тоаьл яьхац хьайбаш чудоаккаду фермаш механизмаш, оборудовани, фермай территореш, х1аьта цхьадолча боахамашка санитарии хьалашка диллача б1еха лелаю уж. Масала, «Заветы Ильича» яхача колхозе, XIX партсъезда ц1ераг1ча колхоза шоллаг1ча ферме ремонт а а болабеннабацар тохкам беча йина. «Заветы Ильича» яхача колхозе помещеней хьов, не1араш, кораш тоаде дезаш, к1ир тоха езаш да, кораштa кизгаш тоха деза.

XX партсъезда ц1ераг1ча колхозе «Сунженский» яхача совхозе кулгалхоша а специалисташа а доаг1аш долча г1улакхаш даьдац фермашкара хий уха линеш тоайтара. Из бахьан долаш XX партсъезда ц1ераг1ча колхоза кхоалаг1ча фермера хий уха линеш еха я, х1аьта хьайбаш доахкача помещене в1алла хий а дац. «Сунженский» совхоза Нестеровскерча хьайбаш дорстадеча ферме шин базе в1алла хий дац, х1аьта из долча моттиге кран йохараг1а 1оухача киво тоалхьа 1ам оттабаьб.

XIX партсъезда ц1ераг1ча колхозе хьаккарчий комплексе карта асфальт билла баьнабац, ветсанпропускникех хьаккарч йорстае чуоттаечен тховнаш тоадьдац, курсаш хьалхкеча № 1, № 2 йолча корпусашка не1араш тоаянза я, корашта кизгаш техадац. Теплотрасса ремонт х1анзза мара йолаьяц, из г1ертара эсала ю.

Кхы а дукха моттигаш я 1ан кийчо лиеа XIX-ча XX-ча партсъездий ц1ераг1ча колхозашка а «Сунженский» совхозе а.

Хьалъеш латта кормоцехаш шоай ханнахьа болх бе йолалийтара г1улакх сатем боабеш телха да. Укх шера района 8 боахаме хьалъе а яраш тоне а езаш 11 кормоцех яр, цхьабакъда, царех цхьаьраш укх шера болх баьбац. Масала, Ленина ц1ераг1ча колхозе гранулаш еш доакъар кийчду цех боахама способаг1а хьалъе йолаяьй 1976 шера. Из йистеинкха езаш йолаха 1980 шера апрель бутт бар. Оборудовани металлоконструкцеши оттае езаш яр Госкомсельхозтехника спец. ПМК. 1980 шерара балхаш кхоачашдьяла Кирова ц1ераг1ча колхозе № 1 йолча МТФ болх бе х1анза мара йолаенявац укх шера октябрь бетта хьалъяьнна хила еза кормосмесей цех е еза «Грозтрубопроводстрой» трест. Х1аьта иштта йола цех XIX партсъезда ц1ераг1ча колхозе цу тресто в1алла е а йолаьяц.

«Сунженский» совхозе цу тайпара цех эргаьккха тоне езаш яр. Цун х1ано проект мара оттаьяц. Госкомсельхозтехника спец. ПМК болх бе а йолаенаяц. Брикеташ еш доакъар кийчдеча цеха йола 66 эзар сом даха технологически оборудовани совхозо хьаг1еенай 1979 шера. Из оборудовани ара латт т1а кхоале а йоацаш, мукх а юаш, овтхалаш д1а а йоахаш.

Зооветеринарни д1адехараш г1ожача тайпара телхадеш моттигаш я районе. Масала, XIX партсъезда ц1ераг1ча колхоза № 2 йолча МТФ ехача, санитарии хьалаш доацача помещене лоаттаду 1аттатехьара кхоастадь катий 1аьсий. Х1аьта из помещени массеха шера тоаянза я. Цига дерригача 1аьсашта чагарташ йол. Ферма бригадира нов. Ажигова йоах, 1аьсий чудоха кхы моттиг яц. Х1аьта ферме я укх шера даь дерригa 1аьсий чудоаккхаде йиш йола лаьрхх1а царна яь помещени.

Колхоза ветеринарни служба шамогаш хинна хьайбаш дезаалеш профилактически г1улакхаш деш бенг бола болх т1ехьабалийтаб. Ферме дукха да йозсаралла даьнна ж1алеш. Царга г1олла лазар лаьрка тарлургда. Бакъда, уж д1адахара х1ама деш бац укхаза.

XX партсъезда № 5 йолча МТФ гулдаь да бруцеллез хинна хьайбаш. Цига я мерзача шурийна метта д1айода заменитель кийчъеш йола цех. Цигара из заменитель д1акхухь кхыча фермашка. Х1аьта цу фермашка дезбарьераш болх беш яц е в1алла йолаш а яц.

Сунженски район республике эггара дукхаг1а дулхи шурей лоаттаеча районех я. Цудухьа НГ1АССР юрта боахама министерство, «Чечингскотопром», «Чечено-Ингушвино» объединенеш, кхыйола юрта боахама ведомстваш декхарийла я уж белгалдаьха кхоачамбоацараш д1адахара колхозашта совхозашта новкъостал де. Дукхача дакъе цох тийша да района а республикана а халкъа боахами планаш кхоачашъелга.

А. ГАДАБОРШЕВ,
НГ1АССР халкъа т1ахьожама комитета председатела заместитель.

Социалистически интеграци лелаш я

МАЬЛХА ЭНЕРГИ А ЛАЬРХ1АЧА

Энергетикана хетаьль йовхьхача ханна йолча СЭВ программа, т1а социалистически мехкий 1илмахоша хьалхашка оттадьд хаддаиза хьахулача тайп-тайпарча энергех практически пайда эцара декхараш. Царех ца1 я Маьлха радиаци.

Цу лостама лоарх1ам белга тахан ч1оагг1а эшаш да эггара хьалхарча аргlана 1алама энергетически торонаш (мехкдаьтта, газ, к1ор, йоагаш йола сланцаш) бух болаши мах сихха лакхлуши хиларца. Маьлха энерге т1а яьха технологически энергетически процессаш атта юкъейоахьалу йолаш йолча 1алама циклашта, тонахьарча средана зене а йоацаш.

Маьлхо хаддаьза 1алама т1е дукха энерги д1ахец космически ара. Цох цхьа дакъа Лаьтта кхоач. 1алама ерригача органически процессашта йовхал а луш.

Маьлха энерги 1аламате дукха хилар гойт укх цхьан х1амо а. 10 квадратни километр хулача майдан т1ара Маьлха энерги «хьаийцача» цох цхьа миллион киловатт низ хул. Бакъда, Лаьтта кховча Маьлха радиаце энерги дукха лаьржа я. Цудухьа кхаьта яц из. Х1аьта а актинометрически станцеша хьахьокхачог1а, шера йоаг1а радиаци Хибина районе (къилбаседен шорала 68 градус) 798 кВтч/м² хул, х1аьта Чарджоу районе (къилбаседен шорала 39 градус) — 1910 кВтч/м². Чехословаке лаьтто бетта чулоаца маьлха энерги 900—1000 кВтч/м² я, х1аьта ГДР-е — 990 кВтч/м².

Бакъда, х1анз дукха пайда эцац Маьлха боккхача низах, вешта аьлча 1аьржачеи сийрда бесаш долчеи металлурге, машинаш еча, г1ишлошъеча уж санна долча кхыча доахьошка. Бахьда, Маьлха энергех пайда эца йиш хул коммунальни, бытовой боахаме: нах чубаха ц1еноsh, фабрикаш, школаш, больницаш йоахъечеи д1айаха хий лоаттадечеи, кондиционировани еча, кхыметтел тай хьуззеча, херх хьонхачо, кхьат деча, консерви производстваша, яйтича промышленносте.

Специалисташа кхачоr1a, Маьлхагара йоаг1ача йовхаца эданеш йоахъеш д1айодача энергех 25 процент йовхал яла тарлургда, 50 процентага кхоачаш хий д1оахде, 80—90 процент долча фена кондиционировани ен хий тездеш йиш хургья.

Цхьадолча дакъе йовхала традиционни источникашта меттел оттаю устройстваш хьаьлй. Масала, х1анз Симферополе болх беш я Маьлха йовхалца хий д1оахдеш йола котельни. Цо йиш хулийт хий д1оахдарга д1айода 1ама газ 25 процент к1езагга д1аяхийта, вешта аьлча шера 25 эзар кубометр газ кхое.

Касталашка вай мехкашта серийни арахеца лерх1 помещенеш йоахъергйолеш хий д1оахдергдолеш установка. Маьлха з1анараш т1аотта 30 квадратни метр хула т1ехе йола из установка лаьрх1а я сахьата 270 литр хий 50—70 градус хургйолаш д1оахдара. Вай мехка къаулбехьарча республикашта лаьрх1а хьаеш я фена кондиционировани яра Маьлха йовхалах пайда эцаш йола устройстваш.

ЧССР-е оттае лерх1 юкъханца доккха доаца ц1еноиш д1оахду йовхал тела системаш, цул т1ехьаг1а дукха этажаш йола здани йоахъергйола йовхал тела районни системаш а. ГДР-е Маьлха энергех пайда эца лерх1 кхыча системашца цхьана помещенеш йоахьяра. Маьлха йовхалах дукхаг1а пайда эца дагахьа цига из д1аяхийта лерх1 40—60 градус йола технически хий кийчдара. Цхьадолча мехкашка хьаде лерх1 алкха Маьлха энерге д1оахдергдола «маьлха ц1а», 1ан хана д1аяхийтара энерги аккумулировани а еш 1оаергйолаш.

Хий тездара «маьлха устройстваш» юкъейоалаяр пайдана хилар г1улакхьинад дукхача моттигашка. Советски специалисташа хьаьай хий теддеш йола тайп-тайпара устройстваш: дийнахьен бусн 10 литрагара 4000—4500 литрага кхачалца хий д1оахдеш я уж. Иштта доаккха хий маьха ч1оаг1а деза да. Хий тезду устройстваш дукхасерийни арахийцача дарег1а хургда из.

Вай мехка хьалье лерх1 200 эзар киловатт низ бола электростанцеш. Маьлха энерги юкъарчал доацаш электрически хургйолаш яккхара 1илмахоша хьаеш я фотоэлектрически преобразователий ларда т1арча электроснабжене системаш. Космически кемаш ураг1дохийтача тешаме электроэнерги луш хиларца белгалъяьнна цар образецаш. Лаьттан т1а царех пайда эцара низкъала яцунта дукха нах бодаш хилари кремнева фотопреобразователий пайдане коэффициент к1езига (10 процент гаргга) хилара бахьан долаш.

СЭВ членаш долча мехкий 1илмахоша цу хьакъехьа ц1ена болх бу дарег1а йола поликристаллически, монокристаллически, аморфни кремний хьахилийтара технологи е г1ерташ цун ларда т1а лаьттан т1а пайда эцаргбола фотопреобразователаш хьаьраи. Масала, ВНР-е хьаьй кремни юкъейоалаеш йола маьлха элементаш. ЧССР-е хьаеш я аморфни кремне йиткъа пленкаш хьаяра технологи. Фотопреобразователаш тохкача дакъа лоац НРБ, ПНР, СРР, СССР специалисташа а.

Х1анз социалистически содружества мехкий 1илмахоша хьаеш я пайдане коэффициент 22 процент гаргга а йолаш геле, мышьяка, алюмине ларда т1ара чоалханеча структура фотопреобразователаш. Цхьан хана хьаеш я Маьлха энерге фототепловой преобразователаш. Цар йиш хулийтаргья система ерригa пайдане коэффициент 50 процент гаргга хилийта.

Юрий ТЮРИН,
технически 1илмай кандидат.

(АПН).

СОВГІАТАШ ДАЬКЪАЛА ХИЛДА ШУН!

КЪАХЬЕГАМХОШТА «КЪАХЬЕГАМА ВЕТЕРАН» ЯХА МЕДАЛЬ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхеьарча Совета Президиума

УКАЗ

1974 шера 18 январерчу СССР Лаккхеьарча Совета Президиума Указага хьежжа дукхахча шерашна цІена къахьегарали къахьегаме карагІдийнарий хам беш СССР Лаккхеьарча Совета Президиума цІергІа «Къахьегама ветеран» яха медаль лойла.

ОКТЯБРЬСКИ РАЙОНЕ ГІОЛЛА

Республикански туберкулезни больнице гІолла:

Ананьева Екатерина Петровнана — медсестрана.
Арсанукаей Баудин Абдулхалимовича — керттерча шира заместителя.
Гвоздева Елизавета Адамовнана — медсестрана.
Гретченко Вера Ивановнана — сестра-хозяйкана.
Гаврилова Зоя Абаевнана — медсестрана.
Глазкова Раиса Васильевнана — медсестрана.
Гогунова Антонина Сергеевнана — дезинфектора.
Исаева Сабилана — санитаркана.
Китуева Сацитана — санитаркана.
Конец Галина Романовнана — медсестрана.
Михина Сарра Гейнетдиновнана — медсестрана.
Мнацеканова Вера Александровнана — медсестрана.
Мамедова Валентина Михайловнана — санитаркана.
Музалевская Зоя Михайловнана — лора.
Орцаева Милисата — санитаркана.
Петрачук Александра Никитичнана — медсестрана.
Пестунова Елена Ивановнана — буфетчица-санитаркана.
Русинова Мария Софоновнана — лора.
Россалова Дина Ефимовнана — медсестрана.
Тенихина Ольга Михайловнана — лаборанта.
Титова Прасковья Тимофеевнана — швеяна.
Федорова Антонина Митрофановнана — медсестрана.
Хасанова Маеиеа — санитаркана.
Чернова Нина Анатольевнана — медсестрана.

«Грозтрубопроводстрой» треста № 1 йолча гІишлонмонтажни управлене гІолла:

Еремченко Михаил Ивановича — болхлочоа.
Самородова Мария Сергеевнана — изолировщицана.

Грозненски электромеханически заводе гІолла:

Голубцова Раиса Степановнана — уборщицана.
Замараева Мария Ивановнана — маляра.

Къилбаседа-Кавказски машинаькъа граждански сооружений Грозненски дистанце гІолла:

Андреева Людмила Васильевнана — уборщицана.
Кузнецова Анастасия Михайловнана — швейцара.
Корнеев Виктор Александровича — плотника.
Шаталова Надежда Васильевнана — маляра.

Протезно-ортопедически предприятие гІолла:

Константиновская Розалия Иосифовнана — пенсионеркана.

«СевКавНИПИнефть» яхача Къилбаседа-Кавказски кхачахьалихен Іилма-тохкамен проектни институте гІолла:

Демьянова Елена Петровнана — уборщицана.
Нестерова Маргарита Федоровнана — йоккхагІйолча инженера.
Тимошенко Михаил Васильевича — проекта керттерча инженера.
Фролова-Багреева Елена Федоровнана — йоккхагІйолча Іилман болхлочоа.

Грозненски шаькка комбинате гІолла:

Гота Просковья Михайловнана — пенсионеркана.
Король Иван Васильевича — компрессора машинисте.
Николаев Борис Ивановича — пенсионера.
Маркарьянц Тигран Селомоновича — пенсионера.
Трунькова Зинаида Павловнана — пенсионеркана.
Шульга Петр Калиновича — пенсионера.

Къилбаседа-Кавказски магистральни меххаьдта проводий ремонтно-гІишлон управлене гІолла:

Магомедов Эсеибулата — слесара.
Масюк Василий Лаврентьевича — прораба.
Хизриев Саид-Ахьмада — изолировщика.

Къилбаседа-Кавказски машинаькъа № 75 йолча детсаде гІолла:

Омельчук Мария Ивановнана — няняйна.

«Промавтоматика» яхача Грозненски Іилма-производственни объединение опытни заводе гІолла:

Жиганов Николай Ефимовича — мастера.
Костина Наталья Лаврентьевнана — резчика.
Шорина Антонина Матвеевнана — прессовщицана.

№ 8 йолча домоуправлене гІолла:

Александрова Мария Степановнана — йоккхагІйолча дворника.
Жучков Тихон Федоровича — электрика.
Эльбаум Майл Абрамовнана — йоккхагІйолча инженера.
Сарнисов Рафиль Амбарцумовича — пенсионера.

Городской санитарно-эпидемически станце гІолла:

Жмак Зарун Осеповнана — отдела заведующена.
Чумакова Галина Мироновнана — лора.

Погрузочно-разгрузочни балхий Грозненски механизированни дистанце гІолла:

Брагина Нина Павловнана — пенсионеркана.
Быкова Екатерина Федоровнана — уборщицана.
Гайрбеков Ширваниа — водителя.
Ендаева Надежда Очировнана — пенсионеркана.
Захарова-Зиве Михаил Владимировича — слесара.
Куприенко Георгий Григорьевича — слесара.
Карапуц Яков Петровича — слесара.
Кузьмина Вера Лукьяновнана — пенсионеркана.
Локтионов Иван Федоровича — слесара.
Расшибина Лидия Андреевнана — мастера.
Худяков Александр Павловича — слесара.
Велинский Виктор Николаевича — пенсионера.

Ленина орден долчу Къилбаседа-Кавказски машинаькъа станце Грозне гІолла:

Давыдова Екатерина Георгиевнана — билетни кассира.
Даулова Дина Ханмовнана — билетни кассира.
Замараева Евдокия Дмитриевнана — мовхьаш хьанйдеш дІателаш йолчоа.
Костикова Любовь Никитичнана — мовхьаш хьанйдеш дІателаш йолчоа.
Месропян Ашот Месроповича — поездаш вІашагІьеххачоа.
Макцануева Клара Петровнана — мовхьаш хьанйдеш дІателаш йолчоа.
Скорикова Елена Илларионовнана — гардеробщицана.
Хижнякова Екатерина Петровнана — уборщицана.

Къилбаседа-Кавказски машинаькъа Грозненча локомотивни депо гІолла:

Долгих Петр Александровича — слесара.
Киселева Любовь Семеновнана — техника.
Рудник Михаил Петровича — локомотивий приемщика.
Рабинова Броня Вольфовнана — кладовщика.
Семикова Анна Афанасьевнана — уборщицана.
Фролов Григорий Аполоновича — кочегара.
Шнырко Иван Григорьевича — столяра.

«Октябрьнефть» меххаьдтех газ йоккхуча управлене гІолла:

Андреев Михаил Александровича — оператора.
Ахмедшина Рахиля Хасановнана — пенсионеркана.
Аванесов Арам Ишхановича — электромонтера.
Асюк Анна Ивановнана — пенсионеркана.
Александрин Федор Васильевича — оператора.
Бушуева Надежда Романовнана — слесара.
Вилимухамедов Гумер Зарифовича — оператора.
Гришина Раиса Павловнана — пенсионеркана.
Дроздова Лидия Антоновнана — оператора.
Дыльчикова Ана Арнольдовнана — детсада воспитателя.
Дорошенко Владислав Михайловича — оператора.
Илькова Мария Дмитриевнана — оператора.
Коробко Нина Яковлевнана — болхлочоа.
Красноросова Таисия Александровнана — кочегара.
Круглякова Надежда Трофимовнана — пенсионеркана.
Калашников Филипп Давыдовича — пенсионера.
Крюков Борис Николаевича — оператора.
Коваленко Иван Максимовича — болхлочоа.
Мальцев Семен Павлович — пенсионера.
Мизевич Михаил Капитоновича — оператора.
Нечаев Владимир Георгиевича — газосварщика.
Оськин Александр Ивановича — пенсионера.
Полутина Екатерина Евгеньевнана — электромонтера.
Павловская Роза Васильевнана — оператора.
Павловский Василий Ефимовича — токара.
Петрова Анна Николаевнана — кочегара.
Скворцов Василий Павловича — бурильщика.
Терентьева Ольга Семеновнана — пенсионеркана.
Тазуркаева Медината — хаьхочоа.
Федоров Иван Ивановича — оператора.
Хащенко Петр Иванович — промысла начальника.
Хащенко Клавдия Тихоновнана — слесара.
Чередниченко Лидия Петровнана — участка начальника.

Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхеьарча Совета Президиума председатель **Х. БОКОВ.**
Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхеьарча Совета Президиума секретарь **Н. ПРАВЕНЬКИЙ.**

г. Грозный.
1980 шу, 28 октябрь.

КПСС XXVI съезда бахам боаггІара накъабахара тІехьа «Союзавтоматстрома» опытно-экспериментальни заводе йоаржаьча социалистически къе хьахарча мугІаре латтараща я радиомонтажница Горина Наталья. ХІара денна балха нормаш 120 — 130 процент хоашаьнъ цо.

СУРТА ТІА: хьалха латта радиомонтажница Н. Горина.

З. БАТЧАЕВА сурт.

Дозанал дехьара

АЛЖИР. Эль-Асмам яхача алжирски города районе, дукха ха йоаццаш чІоагІа лаьтта аьгача моттиге, вах кІалхарбоахаш балхаш деш латт, човнаш хинарашта медицински новкъостал ду. Алжирцашта уллув къахьегаш ба дунен дукхахча мехкашкара специалисташ, цу даькъе Советски Союзера, ГДР, социализма кхьча мехкашкара бараш а болаш. Зулам хиначча районашка бахача наха лаьрхІа эттара хьалха хилланза даргдоаца товараш дІаухийт.

СУРТА ТІА: Алжире дІаяхийта кийчъя зулам хиннача наха лаьрхІа мовхьаш тІадола «Интерфлюг» яхача (ГДР) авиакомпаниен самолет.

АДН — ТАСС сурт.

ОКТЯБРА ЦІЕЧА БАЙРАКХА КІАЛ

Дукха беза бос? ЦІе бар ба. Иштта жоп деннад Карл Маркса шее оттаяь хиннача анкетана. Иштта жоп дала мегар хІанз цу тайпарча хаттаре лаьттан тІарча миллионаш болча наха. ЦІе бос — революце бос ба. 63 шера социализм, машар, прогресс бахьан долаш къовсам лоаттаберий мугІараш сийрдадоахача Сийлахь-боккхача Октябра байракха бос ба. ПаргІато, халкъаш шоай лоІамел ирза долаш хилийтара Іоахийтача цІийн бос ба. Уж воаш долаш, цхьатарра бокъонаш йолаш хилара, пар гуманизма, тІема, эксплуатаце, къело йІрчаяккхаза йолча паьа кхоанехах болча тешама бос ба.

Массаьнка, мa дарра аьтча, безац цІе бос. Американски «Нью-Йорк дейли ньюс» яздау хІанз «Гаргарча Малхбоалел нарта нагий дакъалташ доахаш теда а гедаш, царех тайп-тайпара басараш хьекхаш. уж лакъилгаш цІе ца хилар мог доахаш юха уж летадеча» шоай нІагІа, хьалхебаьча стратегически планировани специалистех. Бакъда, цІе басареи вІалла хьекхац Цхьан хана вашингтонски политикашта безабенна хиннаб Гоппера «Іаьржа полковникаш». ХІана царна дукхабезабенаб Къулбехьен Корсера «Іаьржа инаралаш». Сенах хов цу мехка, «алхха революции яккхара наькъаца мара хувшамаш де йиш яц аьнна дагадокий а», яхаш кхераш да «Нью-Йорк таймс». ФунагІа а, моллагІа диктаторски, палачески режимаш, реакционни путчаш, переворташ лоча хийла, «сага бокъонаш» а лоача юеийла революци ца хилчахь! Из ца хилийтара еррига средствеш дина я. Цу даьнъе гераашара низаш а, репрессивни режимашта тІема кхоачамца деш дола гІо а, кхы малагІча тайпара «юхатохалургда СССР-н марксизм кхоалагІча дунена тІалаташ хилар», из чІоагІа дага доаллаш ма дий США пачхьалихен секретарнате.

Сенна дувшарга из, Вашингтоне дукхагІа раьза хургбар глобуса американски байракха бесаш дола басараш хьекхача. Цхьа ха ма ярий «вахара шерра моттиг» Іалашъянза ярдьаш яхаш. ХІана кІеанга чІаьдтгІа оал «вахара хьашташ», уж, нагахьа санна американски столицерча бехктохамеча болхлошка ладийгІача, кІайча ЦІено доал деча терттара задий дешаш да: довлеш да. Цхьа ха ма ярий «дуненна доал дара» хьакъехьа дувцаш. ХІанз оалараш геттара задий дешаш да «Дуненна тІа лидерство лелаяр». Деташ тайп-тайпара да, бакъда чулоацам цаІ ба.

Сийлахь - боккха Октябрь котбаьнначул тІехьагІа эттара Іаьржагіа йолча реакце анкалана «цІе лаар» оалаш хинар дІадаккха ца гІорташ мала висар. Бакъда, империализман антикоммунизман «санитарни карлонашта» маганар социализма, марксизма - ленинизма идеяшта дукъала отта.

Сийлахь - боккхача Октябра, цул Дакъен, хІаьта хІанз социалистически содружества а хьонхамо шийна тІехьахьех кхьбараш. Цо сатем хилийтац монополистически капитала доал дераша. Цо торо хилийтац царга цхьа тоІаьер доацаш шоай а наьха а халкъаш дохьа, царна Іоткъам тІалоаттабе. Дирст бага сллай цо антикоммунизма крестоносцашта. ХІана аьлча цунна тІехьа бе дунен социализма юхатохалургбоала экономически, тІема, идейно - политически низ, дунен революционни процесса низ.

Мелла чІоагІа Іаьдалаш тІаккхуш, мелла чІоагІа лувпаш чубехмаш социалистически доацача мехкашка коммунисташ лелабой а дукхьал цхьан Малхбуаси Европе хІанз болх беш, къовсам лоаттабеш нхо миллион сов гІа коммунист ва. Дунен коммунистически болам — дунен халкъашта юкъерча арене эттара чІоагІагІа низ йолаш бола низ ба. Тахан коммунисташ боашаш къоасташ, къоастае йиш а яц цхьакха цІенхаштта йола дунен проблема, хІанзарча ханара цхьакка лоархІаш ишш.

Массе тайпара бесаш дола колонизатораш мел чІоагІа Азе, Африка, Латински Америка халкъаш шоаех тийша хилар карера ца далийта гІерте я империализма доал дара сфера готлуш йоагІа. ЭттІаш, эташ я шар чІоагІлеиаш. Ешай эттара тІехьара колониальни империя — португальски яр. ПаргІато яьккхай Ангола, Мозамбика, Гвинея-Бисау. Къулбехьарча Йемена, Монархе дукъ тІера Іоккхесед Эфиопе. Расисташе доал делга дІадаьккхад Зимбабве. Ца болаш латт нортамукъале яккхара тІехьа къовсам лоаттабечи ЮАР-ен Намибен халкъашка. Империализм дикка чІоагІа юхатехай Афганистанерча революце. Иа цІенхаштта нийша хилар хьахьокхаш хІама да Иранера монархически режим йохар. Йохаьяй Никарагуара диктаторски режим, мехка доал деча Іаьдала духьала гІеттад Сальвадора денал дола халкъ.

ЧІоагГІа белгалд долаш хІама да XX бІаьшерен тІех хьарча ткъаь пхиъ шера колониализмаи рашхиан тІабаех мукъадаьннача дунен лаьттан тІа тІехь-тІехьагІа дукхагІа хулаш йоагІа социалистически ориентаци йола пачхьалихенаш. Социализм хьаьзра навкъ тІа даьнна мехкаш. Уж юкъе доацаш бокъонца долча тайпара хургдац дунен политически социальни сибат.

Сийлахь - боккхача Октябра 63 шу дизар вай деду империалистически лагере, эттара хьалха США, «шийлача тІемага» кхача, шийла болчунга кхача а ца Іеш кхача гІертача хана. № 59 йолча директива автори бехкагІа Вашингтоне болбенаб «ограниченни» ядерни тІема «дикагІйола» варианташ хьттас. Шиа беррагача низаца болх бе йолееьай США герий кузница Планета тІа эттара «йІайхатІа йола моттиг» хинна дІаэттай, американски интервенце Іиндоргіа тІалатташ йолча Персидски залива зона. ХІана а сецадап Афганистана, Вьетнама, Кампучена, Лаоса дукъалара империалистически бІеха тІулахкаш.

Из бахьан долаш дунен халкъашта юкъерча аренера хьал чІоагГІа телхад. Цо декхарийла ду машар безаш дола дерриге низаш чІоагІагІа фе хила. империалистически гІозараш чІоагІагІа юхатоха. «Агрессивни низий уйлаш йохаяр, машас лорабар, гера Іоаделга социадар, кхоккам кІаьдбар — иштта да тахан вай планета тІарча берригача машаре хам беш мел барий исторически декхар», — белгал даьккхад Л. И. Брежнева.

ТІехь-тІехьагІа чІоагГІагІо прогрессивни общественность шоай агрессивни планашта духьала йолга хоаденначул тІехьагІа, кхмыеттел Америке а тІехьа, «кераш» порзагІдаьннад. Бакъда, цаo лаьгІъаьяц милитаристски машина чарх, тІема кийчонга боарем боаццаш дІаухийта ахча кІезигде а гІертабац «Нагахьа санна США-х гера тІехьонаш лоаттабара моастагІа хилча, тІаккха цунах тха моастагІашка йоккха пропагандистски совле кхоачартьяп», аьнад 16 октябре Э. Маске. Цул тІехьагІа кІира даьлча из уйла хьанкхайкаьяй Темза йистон кa Великобритане кхьча мехкашцарча гІулакхий министра лорда Каррингтона: «Эрсаша дукха дувц гера дІадаккхара хьакъехьа. Цхьа шу дІадодац моллагІа цхьа декларацеи, машара предложени шар ца оттаеш. Цар кхоаду из пропаганда яра бертате кІийле йолга».

Сабарделаш, господаш, мала машара инициатива дІайолаяра шоана духьале ер?

СССР-га диллача, цо чІоагІа раьза хинна кхьбараштта дІайовлийтаргьяр ший машар безара политика. Советски Союзо лерхІаш машар бахьан лоаттабу къовсам ший монополи санна. Цунна юкъе дакъа лоацаш дукхагІа пачхьалихенаш ме хул дунен халкъашта юкъерча кхерамаленна из дикагІа хургда. Пропаганда ю яхаш доаха бехкаш укхаза доагІаш дац. Йолаш я машара пропаганда — из харцахьа яц е эхь долаш хІама дац. Бакъда, йолаш я тІема пропаганда а — из лелаво дуламе хІама да.

Москвая доши гІулакхаши цхьана тарлуш да. Цо лоархІ тІема кийчонга дІадохийтар кІезигде йиш йолаш, кхьчар из тІалеттача хана. Цо цхьан оагІон порядкагІа Централья Европера арадаьхад ший бІунаши герзаши, кхьбараша уж цига дебадеча хана. Из — сатийна хилар, ший низех бІубенна халар, ниЙса дар вотдаргдола хинна Іац. Из да машар безаш хилар, шийна кхьбараш тІехьа бахара бола хьоккам ба.

ХІанзарча чоалханечен бехктокхамечен хана Сийлахь-боккхача Октябра Даьхе, машара хьакъехьарча ленински Декрета Даьхе чІоагГІа лаьрхІа я бІазача боарамагІа машар хьакколлара хьанъехьара социализма низа кхоачашъе. исторически прогресс цхьаннена а социальнигга могаргдоацаш, адамлен кховнера ди тІема цІерашен ядерни Іоажалон баьддераьде дергдоацаш мел жир де.

В. Л. КУЗНЕЦОВ, (ТАСС).

Политически обозревателя заметкаш

ИРАНО-ИРАКСКИ ДОВИ США-и

Ирано - иракски конфликт кІоарг ме лу, дикагІа кхетадеш да, вІашн деча доккхийча вевех, Іоухийтача цІийх, цхьаьне шоллагІчун экономика хІалакьярах цхьанна а оагІонна пайда боалаш ца хилар. Гуш да цхьаьнка а, цу гІулакхах са хургьяр е хІалазе а ца сане хулаш латтар кхоалагІа бола мохк — Америка ВІашагІкхийтта Штаташ хилар. Цу регионера шоай тІема низ совбаккхара, царна лоархІаме да моллагІа бахьан а. ХІана латтача хьалашка цу тайпара бахьан да йоах Гаргарча Малхбоалера «гІулакхаш стабильни ца хилар», хІаьта цо ВІашагІкхийттача Штатий хьашташта юкъарчал доаццаш кхерам тІатуссаш хилар. Укх шера январь беттехьа а хьанхайнаьча «Картера доктринага» диллача, Персидски залив США «вахара лоархІамеча хьаштий» зона юкъейнхьа я. Цхьаннега а хьаьтта хІама а доацаш яьча цу декларацех американски бІуи бокъо я, нагахьа санна цу «хьашташтаь» кхерам болаш гІулакх ниЙслойя, герзаца юкъегІорта.

Из бахьан долаш тахан арча дийнахьа эттара дукхагГІа американски герзашцара пизали техникеи гулъенна моттиг я Гаргара Малхбоале, Персидски залива регион. Картера хІана еш йолча выступленешка дагаухийт тІом болча хана командующе фронтера тела рапорташ. Цо хоамаш ду Америкага а дунента а Персидски залива районе мел бІу, кемай, самолеташ, тІема кхоачам гулбаьб яхаш.

Из деррига а кораагІделар искусственно доаржадаран чакхъяккха дата лаьца герзашцарча низашца юкъе гІортара операци кийса еш я алийта гІерташ ду. Цудуьа США укхаза даладу гІулакхаш ирано - иракски конфликт шерье лаьрхІа да, хІана аьлча царна аьттув болаш хургда из.

Цкъа дале, конфликт хулача хана регионере шоай герзашцара низаш дикка алсамдахаро торо хулийт США Ирание хинна тІема безаш шийх ялара компенсаци е. ХІана цу тайпара безаш хьаьий Персидски залива гаьна йоацача тайп - тайпарча пхе районе. ХІаьта ВІашагІкхийтта Штаташ бокъонца тешшаме чІоагІлуш я цига конфликт дІаьльча а цигара дІа ца аха дагахьа.

ШоллагІа - дале, Багдадаи Тегеранах юкъерча тІема гІулакхий масштабаш йоккхагІа ме хул, дукхагІа цІий Іоргда, низ бохарг а ба моастагІал юкъеденнача шин мехка, хІаьта из США ма эшшара а да. ЦРУ-и диццалийта дага йолаш мичай Иране монархи юхаметтаоттаелген «шаха тІехьенга» пачхьал кхоачийтилген. Бахьан доацаш а ВІашагІкхийттача Штатий оагІорахьера новкъостал доацаш я леладеш хІама дац пачхьа воІа египетски столице сихха короновать де а «мехках яьккха Ирана правительство» хьае а гІертар. Цига долхаш да-кх Персидски заливерча «американски лоархІамечий» вахара хьаштийца» маьаш.

ТІехьара а, кхоагІадале, из конфликт харцьллар американцашта пайдаиз да Израиль чІоагІъяра даькъе а. Из гІар - тата латтача, хІаьта янисагІа аьлча, ирано-иракски доаэнцарча районе йокхийча топяй бомбаш таташ сихденнача хьелашка США берта а йолаш Ливана дукъалара агресси шерье я Израиль, чаккхенкха гІерташ я сирийски территоре даькъа — Голански лакхаленашта яь оккупаци законни лархІийта а ший доалахьа ерзае а. ЛерхІар да, беррига тераж Персидски залива районе тІабахийта ма бий, цудухье Израила вІашгІехьа хургда хІанз кхьча хана ший де йиш хургйоацар а де.

Цхьабакъда, ВІашагІкхийттача Штатий йиш яц хІана латтача хьала моллагІча тайпара гІерта а шоаш гІоио юкъегІертача Советски Союза реакци миштa хургья яха дош теркал ца де. Советски арахьарча политика фактора шеко а йоаццаш доазув уттаду американски култалхой аппетиташта, юхаетт Пентагон.

Советски Союза хетачох, моллагІа конфликт, мелла хала ца ала а, переговорий наькъаца къоастае йиш я къоастае а еза. Из къаьстта гуш да хІанз эттача хьийлача гІулакхага диллача. хІана аьлча шеко йоацаш да конфликтана юкъебахача шинна а мехка толам боацаш а, хІаьта ВІашагІкхийттача Штаташта, Израила, бусалба дунен аьттехьарча - режимашта аьттув болаш а хІама из хилар. Пачхьалихенашта керте латтарий доккха хьакъали, хІаьта этта хьал бокъонца ихетадеш хилари Иранеи Иракеи моастагІий политикана тІадала дезар. Из сихагІа ме хул, чехкагІа товлургья еррига регионерa политически климат.

Владимир КАТИН. (АПН).

Калейдоскоп

ЖАК-ИВА КУСТО КЕРДА ФИЛЬМ

Вовзаш волча французски Іилманхочун Жак-Ива Кусто «Калипсо» яха тохкамаш ду кема Сийлахь-доккхийча американски Іамех эггара боккхагІчун — Лаккхеьарчун хишка балхаш деш да хІанз.

26 сагах латта цун экипаж Іам мел кІоарга ба хьожаш е хІарадар сахьата дола кхоъ документальни фильм дакхха кийчлуш в я. Царех цаІ «Калипсо» водолазашта 80 метр кІоаргача моттигера кораддьча «Гунилла» яхача зарусни немана хетадаь хургда. Из хила чудахад 69 шу хьалха. Хин температура доха хилар бахьан долаш кема матчаши снастеши хайра ца талхаш я, яхаш дийцар журналисташта экипажа членех цхьанне Гуэ Кристиана. Тхона хин кІал дайка кема эггара хозагІдар деце а, иштта а вешта а, эггара хозагІдерех цаІ да.

(АПН).

МАРИАН ЯХАЧА ГІАЙРЕНГАРА БАЛА

Антарктикерча Мариан яхача гІайренга бала кхаьчар дуне шоллагІа тІом чаккхбаьнна дукха ха ялалехьа, цига метеостанци хьаелла къулбехьенафрикански экспедици кхаьчача. Кемаца гІайрен тІа яьхка хинай цицхолгаш, хІаьта уж вІалла бІарга е ца дайнача бесса еба йолаеннай. Цу балех гІайре мукъаяккха лаьрхІа 1948 шера Мариане доаладир пхи циск.

«Цискаша леладаь гІулакхаш кхета йиш йоацаш дар, — дувц Джон Скиннера, Преторе университета зоологе профессора. — Цицхолгаш теркал е ца еш, уж оалхазараштта тІахьийлар. Тахан еррига майда а 290 квадратни километр мара йоацача гІайрен тІа 2500 циск да. Ши-кхо шу даьлча уж шозза дукхагІа хургда. Шерашера 600 эзар гаргга оалхазар дув цар. Дош цІенхаштта эттад: гІайрен тІа дахаш долча цхьадолча оалхазарий фу хада мегаш да...»

Дилла долаш хинна Іалама гІулакхаш цига юхаоттадара нахе мел деш долча хІамах боалаш пайда бац. ГІо даьлаш дилла лелаеча средствашa — боангашен дохьажа веществашен е эггара хІанз къердаш дераша а. Кхо шу хьалха, масала, 100 циска маьхий а деттаиш кхийтта са доалле хІама 24 сахьата юкъ йола вирусаш техар цІийх: тІаккха дІаерахийцар. Цхьабакъда, шин шу даьлча метеостанце балхахошта корадир къоаналла дайна ухкаш маьхий дийттерех массехк циск. Экологаш из проблема къоастае гІерташ хьуазача хана гІайрех дай цискаши цицхолгаши я.

(АПН).

ВЕЛОСИПЕДАХ ДОЛА КЕРДАДАР

Дунен халкъашта юкъерча торговле тІатІа дукхагІа лоархІам айлуш дола товар а хинна дІаэттай велосипед. Уж арахецилга иштта атта а дец — хІанзарча велосипедах 1500 оатхал йоалл.

ДІа-са лелара юха а популярни а хинна дІаэтта средство ма хулла яйгагІа е гІерт тІехьарча хана уж арахецаш бераш. Керда металлаш — дюралюминий, титан, пластмассаш — дІаахийтар бахьан долаш пхьайола туристически моделаш, масала, французащa арахецараш, еррига а пхи килограмм мара ца озаш я.

(АПН).

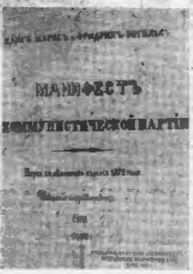

К. Марксеи Ф. Энгельсеи музей

Социализми коммунизми бахьан долаш лоаттабу дунен халкъашта юкъера къовсам дlаболалуча хана хьахиина бола дунен халкъашта юкъерча болхлой классо баьччаши къахаркойи хиннa дlаэттаб К. Марксеи Ф. Энгельси.

Исторе Марксеи Энгельсеи дегlад кхетаппая чlоагlагlен пирамидел лакхагlен» памятник — цар идеяш практике котъьалар, цар къекам вехаре кхоачашхилар.

КПСС-ен Советски халкъои lилма коммунизм хьекхелларaш кlоаргга лоархlаш хилара долча дуккхача тешалех цаl да марксизмана лерд еллераштa Москве вlашагlъелла музей.

Иттaш эзараш болча цига укхача нaха, цу дахкъе тайп-тайпарча дунен махкашкарча коммунистически болхлойн парте вихалаш болаш, хlара шера йоаз цуи уникальни коллекцеш. Марксизмана лерд елларий 8 эзар совгlа долa кулгайоазонаш КПСС ЦК марксизма-ленинизма Институте долаш да. Царех дуккхадараш мел бaь вaргвоаца революционни тlехьален музе хьахьокхаш да института цхьа дакъа долча К. Марксеи Ф. Энгельсеи музее.

Музее хьахьокхаш я 4 эзар гаргга экспонат, цар массо оагlорахьара хьагойт К. Марксеи Ф. Энгельсеи теоретически революционно-практически болх, пролетарски парти хьаяра тlехьа, пролетарски интернационализмана тlехьа цар лоаттабаь къовсам. Укхазе гуддаь да К. Марксеи Ф. Энгельсеи, цар соратникий, болхлойн коммунистически болеме дентелий сурташ. Маркса дезале. Парижски коммуна юкъе дента лоацаш хиннарий, кхычар сурташ.

Укхазе я 1848 — 1849 шерашкара событешн цига дакъа лоацаш хинараши хьахьокхаш йола, марксизмаиб лерд еллераш болх беш хиннача городий виде. Ираниe, Венгре, Польше, Италe, кхыча махкашка хиннача забастовочни болеме эпизодий тlаьола гравюрeцa.

Музее эггара хьалха хьахьокх К. Маркса Лондоне хиннa бaьха кабинет.

К. Марксеи Ф. Энгельсеи хьахам дlахо боаржаьбаь В. И. Ленина теоретически практически балхаша. Музея материалаша дуац К. Марксеи Ф. Энгельсеи сийдлаьдонна гlулакх дlахо дахьачуи хьагъеxье, цо къехьча Коммунистически парте хьаккъехье. Цар доаьийт СССР-е коммунизм хьатъеш хиларах КПСС-ен вежарешке йолча кхыча партей балхаc, социализмана дунен система, дунен халкъашта юкъерча коммунистически болхлой, къамеш мукъадахара болеме толамех доле хlамаш.

СУРТА ТIА: 1. КПСС МГК лектор, исторически lилмай кандидат М. С. Шмарёва г. Москвaерчен областерчен районий пропагандистий семинарий кулгалхошта «Дуне эргадаьккха хьежам» яхача курсагlа консультаци еш я.

2. «К. Маркси Ф. Энгельси» яхa скульптурни композици. Автораш — С. Алешини М. Ласточкини (1957 шу).

3. 1885 шера арахийца «Коммунистически парте Манифест» яхa К. Марксеи Ф. Энгельсеи эрсий меттала баьнна классически бола.

Н. АКИМОВА суртеш.
ТАСС фотохроника.

ЯКАШ ЛЕЛАЕЛГА ПАЙДАНЕ ДА

1971 шера Грозненски района «Советская Россия» яхача тlа колхою 20 памирски як йийцар. 1972 шера гурахьа кхы а 132 як йоалайир тхона. Бархl шера 533 lиса хилар цар. lаьсaша сиха дегl кхухь, уж унахцlена да. Юкъера лаьрхlача деннен биисаннен царна lотlакхега дозал 346 грамм я — планал шозза дукхагlа. Ялх бутт баьнача lаьса юкъера лаьрхlача 126—140 килограмм дозал хул.

Дукха мах дlабодац цар дулхата. Цхьа центнер дулх тlаккхетийтарга дlадодар дерига а 35—45 сом мара дац хlаьта пачхьалкхеко цlагlарча хьайбаех санна бизза мах а тlелаш дlанийду уж Хlанзлехьа вехош царех дlаденнар кхоза юхаметта оттадаь даьннад тхо. Пачхьалкхенга а кхыча боалашка а оаха ехкай 267 як юкъера лаьрхlача хlаране дозал 250—300 килограмм а долаш. Цlагlа леладеча воих хьайбошта зе ца деш 20 эзарнел кlезигагlа йоацаш ли лела йиш йолаш даьгlенаш яда лакхача лоамашка.

Чаккхдаьнача бархl шера уж лелас дика lомаденнад тхо. Тха опыт lомаеш хиннаб Гуржегlара, Къоаршой - Черкесий автономни областера, Къилбаседа-Хlирий, Черсий-Балкхарой автономни республикашкара якаш лелаеш бараш.

Укх шера Къилбаседа-Хlирий автономни республикерча боахамашка оаха 57 як ехкай. Иштта тха опытах пайда а боалаш якаш лелаю Къоаршой-Черкесe а Черсий-Балкхарошкахьа а.

А. САЛАМОВ,
«Советская Россия» яхача колхоза зоотехник, Къилбаседа - Кавказе якашта акклиматизацеча НИВС lилмаи болхло.

КЪАХЬЕГАМХОЙ БОКЪОНАШ ТЕЛХАЕРАШ БЕХКТОКХАМЕ ОЗА

РСФСР къахьегамах долча законий Кодекса тlа я 33 статья. Цу тlа аьннад администраце кларагlа къахьегама договор доладе йиш ий профессиональни союза фабричии, заводской моттигерча комитетаца барта доацаш. Из правило толхайича балхара дlаваьнна саг юхаоттаве веза из моллагlча бахьане ваьккхавале а Статьяй чулоацам дика кхетабеш а болхлочун бокъо чlоагlагlа лораеш а ба. Бакъда, практике нийслуш хlама да из правило кулгалхоша шоай лоlаме телхаеш хилар. Къахьегама законодательство толхадара моттигаш йолаш я. Масала, «Плодопром» треста директора Н. Рубина приказагlа балхара дlаьяьккхаяр треста питомникий йоккхагlйола агроном Анищенко Валентина Ивановна профсоюза местокомаца барта а воацаш. Заводской района халкъа судо балха юхаоттайир ше хиначa В. И. Анищенко, балхара дlаяьккха цо яьккхача хана доагlа 93 соми 24 кепиги ахча а луш.

Нийсхо меттаоттаьй, материальни зе хьатехкад. Бакъда, из аьнна саца хьалха да. Цкъа-дале, прогулах доагlар треста чотагlа дlаденнад, закон толхадаьчун чотагlа а доацаш.

Бехк боацаш В. И. Анищенкона моральни чов яьраш бехктокхаме оза беза. Треста коллектива, общественность гуттарнна тlехьа lе... ннгlан иштта тlоьха къахьегама законодательство толхадьрашна.

Къахьегамхой бокъонаш толхаяьй Грозне фабрика-кухне балха хиина Цальцаева Патlимат Вахоевна, Эдасултанова Мариям Мовлаадовна, Башинева Зулпат Джабраиловна балхара дlабохаш а. Уж болх беш хиннаб 4 разряда кондитер, 3-чеи разряда болхлой. Приказага диллача (директор Б. Д. Мупаев) кхокхе а болхло балхара дlаяьккхай РСФСР къахьегамах долча законий Кодекса 254 статьян 1 пунктагlа цар чlоагlагlча тайпара къахьегама дисциплина толхаьй аьлла.

Цар дешаге суд хьежача, гучадаьлар уж бехке ца хилар. Суда решенегlа уж балха юхаоттабаьб. Бокъо йоацаш балхара дlабахар бахьан долаш шоай специальностагlа болх ца беш ахь бутт баьккхаб цар. Ца боалаш балха боацаш яьккхача цу хана доагlаш дола алапа дlаденнад царна — дерригa а 648 соми 22 кепиги.

Анищенкос, Цальцаевас, Эдисултановас, Валюженис дийцадар приказаш ярадела лекхьа къамаьлаца а къьхат надеш а массехказза шоаш къахьегамен производственни дисциплина толханра бехке дац, шоай дош къовстаде, лхаш. Бакъда, цар дехар терналдаьнар кулгалхоша бюрократически гlулакх дир цар. «Балхара дlабаха, воlхарна кхетам е хургболаш». Иштта уйла йоа цар.

Иштта хила вагlец предприяте, учреждене, организаце кулгалхо. Балхара фабрика - кухне болхлой дlабаьхераш бехке ца беш бетар.

Грозне колхозин рынкай управлене начальника Т. Л. Ласкаева балхара дlаьнккхар весовщик Бакиева Тамара Юсуповна штат кlезигъеш я, аьнна. Штат кlезигъеш хlама хиннад вига. Бакъда, Ласкаева из даьй ший безам болча тайпара [illegible] ни лайра из Баклевене. Хlаьта штат кlезигъю аьнна балхьан а даьккха дlаяьккхача лаьзар цо.

Ший бокъо лораяр дехаш тlаьккха халкъа суде яхар из. Штат кlезигъеш хилча ший балха тlа Яиса бокъо воих болхлой йолчул тlех хилар дуацар цо. Цкъа-дале из вига болх беш я 1974 шера дено. Цо кхоабаш цхьа бери шин студенти ва. Хlаьта управлене штат кlезигъеча хана битараш дукха ха йоацаш балха баьхна в балха тlа ихьаьпа бехк хина а мах ба. Цул совгlа, укхал дукхагlа торо а я цар. Балха йолча шlаьнха а бехк бертбола хlама ца деш дика болх беш хиларах белгалйоахкаш хьаена со хlаьа яьккхай балхара дlа, йоахар цо.

Цу хlаьчина тlагlолла халкъа судо ше хьалха хиначa балха юхаоттайир яз. Балха дlаяьккха делача хана доагlаш хиннa алапи 475 соми 60 кепиги цунна дlа а луш.

Уж тайпа гlулакхаш хул кхыча предприятешка, учреждешка, организацешка кулгалхоша шоай лоlаме, бокъо а йоацаш балхара лах дlабоахаш. Из гlулакх дирах бехктокхаме озац кулгалхой, цар служебни характеристикаш тlа из дlа а ладаш.

Дlахо йолча хана иштта дола халахетараш ца даха [illegible]

[illegible]

С. ЛЕВЧЕНКО,
юрист, пенсионер.

Кагирхой кулгалхо

Советски районерча Зоновски юкъерча школе 10 классе деша ягlа Закриева Заре. Из школа комсомольски организаце секретарь я. Цуи геттара кlезига хул мукъа ха. Зара заседани е еаш, е пентазет арадоаккхача хьажа еаш, е комсомола райкома бюро яха еаш хул... Общественни гlулакхаш дукха да цуи.

Иштта дукха общественни болх беше а Зарас геттара дика деш. Цул совгlа, цуна хьаьнега дукха деза эрсий литература. Из хул Пушкина, Лермонтова, кхычар стихотворенеш еш. Зарайна дика хов эрсий мотт, цо хоза буьц из Комсомольски собранешка, диспуташка Зарас къамаьл деш лазувгlа дог доагlа, дика, дика кхетадеш. Шаьра дуьц цо.

Ше школа йистеьаккха яьлча хьехархо хила безам болаш я из. Из 6 классе вожати я. Дукха еза Зара цу классерча пионерашта. Из шоаш болча ярга хьежаш хул уж. Зарас царна керда ялдеш lомаду, утренникаш ю, чтений конкурсаш уттаю, экскурсешка кхуьл, «Пионерская правда» яхача газета тlара беламе материалаш еш.

Зарей дукха ба боазаш нах. Цо йоазонга гlолла доттагlа хьоашал леладу Германски Демократически Республикерча дешархочуца Кирстен Лангеца. Цунгара письмош ух каст-каста Зарайга. Укхо цунга а ухийт письмош. Хlаьта доазол дехьарча шиъ доттагlчо ухийта беламе письмош классии сахьаташка деш Зарас.

Дика саг я яхаш юиц из хьехархоша.

— Тхона эггара дукхагlа наькъайоала саг я Зара, — аьлар лох школера хlетама болх вlаштlехьбоакихаш йолча Яндарбаева Зайбудда Изауровнас. — Шейна тlадилле гlулакх дизза а ханнахье а кхоачашду цо.

Б. ГИРЕЕВ.

ФЕ ХИЛА

Наькъашкара хатараш дукхагlа хул водителаша маневраш еча хана дувлийта гlалаташ бахьан долаш. Уж гlалаташ къаьстта кхераме да хьалхавалар дуьва машинаш хехкаш хилча, автомобилаш lалаьмате сиха вlашдухьал йолхача хана. Лоархlаме да водитело маневраш яра тар ма лу кlезигагlа ха йоалр, хlана аьлча шоай хьалха ена а болаш арахец тlиниа автомобилаш Цхьабакъда, цу низах кхетамца пайда эца беза, дагадеххача тайпара чу ца а хехкаш.

Масехк де хьалхагlа Грознера Ермоловске бодача наькъагlа такси лехкаш волча В. Д. Гущева хьалхавалаза правила толхаяьй, машинаш духьала ухача наькъа тlа а ваьнна грузовикаца тlатехай цо такси. Авари хиннача метте водитель колонна чу а уlлаш автомобила хьалхарча сиден тlа хиина бери хиннай. Хlаьта кхоалагlа вола пассажир [illegible] больнице вихьа.

Каст-каста хила дайна гlашлой вакъе а болаш наькъйна транспорто цу хатараш. Тахан [illegible] авареех 50 проценташ совгlа ираш гlашлоша [illegible] хул. Правилаш цу тайпара толхаяь моттиг массаза хул къахьегама дисциплина толхаяра нийсса а лаьрхlе. Уж балха болча моттиге а балача халкъа депутатий Совета исполкомага хоам бу царна йоагlа льготаш (премеш, путевкаш, квартира очередь), юхаихилтар духьа.

Цу тайпарча гlулакхаша мара кхетабулой тамаш я наькъагlа лелара правилаш телхаераш.

Кабардински улицагlа волаш таксопарка доалахьарча Г-24 яхача автомашина водитела Абдулханова машин тlатехай бокъо йоацача метте гlолла наькъал сехьа воалаш хиначa гlашлочa В. Еремина, хlаьта из цигга аьтта ког а кагбаь больнице вихьа.

Гарта хьаьча йоагlаш автомобилан а йолаш [illegible]

Дlадахача кlиргlа (31 октябрера 6 ноябре кхачалца) 27 авари яьй республикан наькъашка, 7 саг ве а вуьш, 18 саг чоьвана а сий.

НГIАССР МВД ГАИ.

Iилман техника
ПАМИРЕРА БОС БОЛА КХЕРТIОЙ

Цlи хозача бадахшански лазуритах хьаь сигала беса сийна бола 60 совгlа йоккха гиг йоалла ожерельяш. Уж хьаьй Горно-Бадахшански автономни областа административни центре — Хорога гаьна йоацаш улача памирски йоккха йоацача юрта Поршневе бахача говзанчий кулгаша. Ляпис-лазурех — минералоге иштта оалa геттара хозача цу ихерах — яlац укхаза ювелирни изделеш. Говзанчаша са боаих аметиста, граната, шаьръю яшма, оникс, мрамор, уж дерригаш а Памире долаш да. Тоадаь кхертlой дlаухийт укхазара беррига мехкарта ювелирни предприятешка.

— Памира геологически карта хlара шера тlа-тlа хьалдуэ, — йоах Таджикистана lилмай Академе вице-президента геолого-минералогически lилмай доктора Рауф Баратова. — Хlана тхона хов, масала, памирски дlр сийна дола бадахшански лал (минералоге — благородни шпинель) дунен тlа кхы доацилга. Тlеххьарча шерашка геологашта дукха коральй са баккха Зlан йола кхертlой доакка моттигаш. Уж да цlаста бос бола сфена, сийна а чаь а бос бола топазаш, аквамаринаш, полихромни турмалинаш, кlура беса йола кварц. Тайн-тайпара бос бола скаполиташ. Хlаьта сан бакъха йиш йолаш дола скаполиташ хlанзалца Танзанен Бразилен мара корадаьдацар. Цу минерала кхоалагlа дола «адрес» — Памир.

Ше морг кхы йоацаш хьлар сфена доалла моттиг а. lаламе из кийслу кагий, дукхагlча даькъе микроскопически буртигаш долаш. Хlаьта Памире корадаьд килограмм совгlа дозал дола сфенай кристаллаш.

Памирски самоцветех ювелирни лоархlам баь lаш тхо, — белгалдоах Рауф Баратова. Укх камаьршача мехко тlа - тlа керда хьадела тайп - тайпара lалама минералаш мегаргдоацаш да пьезотехнике, оптике, электронике. Цудухьа тха lилманхоша массе оагlорахьара тохк минералаш, къаьстта а хьалха кора ца йоагlаш хинна чакхсадоагlа кристаллаш. Масала, флюорита дукха рааза хилац ювелираш из дlатlаккхемача хоза яле а, дукха чlоагlа яц. Бакъда, спектрографически а кхыча а приборашта аьа призмаши линзаши хьаеча оптически флюорит хилаваа ярйолаш яц.

Таджикистане хьахулаш латт укхаза керда дола халкъа боахама дакъа, Памира самоцветаши хlамаш и кхертlойи хьадахарца, царна обработка ярна специалисташа йоккха перспективаш юва Горни Бадахшан дегlахара.

Юрий ЗЕММЕЛЬ,
АПН корр.

Редактор **Т. А. ТЕБОЕВ.**

Оаха яздаьчун лерагlа

18-ча сентябре тха газета тlа араьлар «Хlана а кийчо яь баьннабац» яха рейда материал. Цу тlа цун авторашa яздора Малгlалбика района культура учреждене гуйран-lан заманахьа болх бара кийтьеча цlенхаштта кхоачамбоацарех долчи хlарах.

Цу материалах яьча газетага лоц дайтад Нохч-Гlалгlай АССР культура министра заместитела А. Г. Митрофанова. Цу тlа цо яху:

«Культура министерства хоам бу, статья тlа белгалдlаьха кхоачамбоацараш дlодаш хинад. Культура министерстваи Малгlалбика района культура отделаи хьаьда гlуллакхаш чакхдаьккхад районера клубаши библиотекаши гуйран - lан заманахьа болх бе кийчъяре.

Районерча 34 культура учреждене, цхьан «Октябрь» яхача городской культура Цlенгара дlайийсхача, lанга кийчъаь яьннай. Хlаьта из культура Цlа тоадаь харцда укх деношка».

СПОРТ

ЯХЬЕ БАЬННАБ ВЕЖАРИЙ

Къоаршой-Черкесий автономни областа столице Черкесске укх деношка чакхъяьлар марафонски хьисапе вадарах РСФСР хьалхале лакхара йола яхь. Российски Федераце автономни республикашкара а областашкара а 69 марафонец вар цу яхье къовсавенна. Нохч-Гlалгlайчера бар Сосламбекгlар вежарий — lамархани Албеки. Яхье дика веттуре баьлар Албека. 42 километри 195 метри гаьна водаш хьалхара моттиг а яьккха, цох хилар чемпион. Цул совгlа, укхаза цо кхоачашйир СССР спорта мастера норматив.

ФИНАЛЕ ДАКЪА ЛОАЦАРГДА

Город Калуге чакхъяьлар боккхийчарна юкъе самбо яхача кlалтохаргагlа латаш «Урожай» яхача ший лоlамеча спортивни общества Центральни Совета хьалхара чоттиг яккхара яхьаш. Российски Федерацера цига дакъа лоацаш бар 200 совгlа спортсменаш. Вай республикера вахавар 6 самбист. Царех шиъне — Мехтиев Ханпашас (62 кг) шоллагlен Волгин Виктора (62 кг) кхоалагlен моттигаш яьхар. Вай воих самбисташ пхелагlчен ялхагlчен моттигашка нийсбелар.

Мехтиев Ханпашаси Волгин Викторейи бокъо яьккхай город Гомеле хургйолча СССР хьалхара моттиг яккхара йолча финале дакъа лаца.

ДОТТАГlЛЕН ВlАШАГlКХЕТАР

Укх деношка ваь олимпийски байрон кьоначар-берий спортивни школера берий футбольни командаш яр Махачкала шоай нийсархоша вlашагlкхетар. 1965-ча шера даьча берашта юкъе [illegible] счет 1:2 волаш хьайший кот а бовлаш, хlаьта 1967-ча шера даьча ваь берий команда [illegible] бургаш чутехар ваь футболисташа.

ТЕЛЕВИДЕНИ

11 НОЯБРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Хаъ».
8.30 — lуйранера гимнастика.
9.15 — Мультфильмий программа.
9.00 — «Тlом баьна тихо ..». Художественни фильм. Йистеньача — кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — «Хьа къахьегам — хьа сийлах». Документальни фильмий программа.
15.45 — СССР Доккхача Пачхьалкхий Академически театра кьоначa солистий концерт.
16.40 — «Хьамсара lалам».
17.00 — Англий Халкъа Республика къамаш ... — Корганцуьйлен Дента. Англий телевидене программа.
17.30 — «Къонабарий кхоллам».
18.00 — «Сан замане».
18.30 — «Хlара тура тlа — ...».
18.45 — «Тахан дунен тlа».
19.00 — Хоккея бола СССР чемпионат. «Спартак» — «Динамо» (Москва).
21.00 — «Хаъ».
21.45 — А. Блок ваь 100 шу дизарга. «Александр Блоках бола монолог». Йистеньача — «Тахан дунен тlа» информационни выпуск.

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачий программа.
8.05 — Степновгlар дезал.
8.35 — Стихаш. Бахара, хаплама вагlенаш.
9.45 — «Эрсий къомаш».
10.00 — Французий мотт. 9-гlа шу.
10.35; 11.35 — Физика 10 класс.
11.05 — ПТУ дешархошта. Шолохова М. «Поднятая целина».
12.00 — Студенташта-заочникашта. Начертательни геометри. I курс.
13.20 — Политически экономи. Капиталистически гаки lоахара юкъара закон.
14.10 — Подготовительни отделеней ладувгlархошта. Математика.
14.40 — Анатоми.
15.10 — А. С. Грибоедов. «Хьекъалах баьнна бала».
16.00 — Дешархошта. Физика.
16.20 — Ленина говрие сизтий. «Надежда». Художественни фильм.
17.55 — «Дунен халкъашта шоаш обзрени» (гlалгlай меттала).
18.10 — Киножурнал.
18.00 — «Нохч-Гlалгlайчу гlоллав».
18.40 — Телевизионни фильм.
19.00 — «Орга» яха халкъера ансамбль.
20.00 — «Вайца заьвъа хийла шун, берам!».
20.15 — «Дунен халкъашта юкъера панорама».
21.00 — Фильм-концерт.

21.00 — «Кхерий дунен lалам». Художественни фильм.

12 НОЯБРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Хаъ».
8.30 — lуйранера гимнастика.
9.15 — Мультфильм.
9.35 — «Кинойиккъбара клуб».
10.30 — «Хаамаш кахаташ». Йистеньача — кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — «Федор Достоевский». lилмаи - популярни фильм.
15.40 — «Эрсий къомаш».
16.10 — «Юкъ йистьила, бурам чами».
16.40 — «Финляндера гlоллав». Кинопрограмма.
17.00 — Дlаьвеха РСФСР пачхьалкхен дуьхени оркестра.
17.30 — «Оаха хьийлю БАМ».
18.00 — «Экрано гуьбу ...».
18.45 — «Тахан дунен тlа».
19.00 — «КПСС XXVI съезда наьадолхаш». Эстонски ССР телевидене программа.
21.00 — «Хаъ».
21.45 — «Бокхтагlчарин ладархlа контрразведки» 2-гlа цикл. 1-ра передача. Йистеньача — «Тахан дунен тlа» яха информационни выпуск.

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачий программа.
8.05 — «Шахматий школа».
8.35; 9.35 — Ботаника. 6-гlа класс.
9.05; 14.40 — Соколов - Микитов. «Произведенеш вагlош тlа гlаллав».
9.35 — lилмаи-популярни фильм.
10.05 — Немций мотт.
10.30; 11.30 — Истори. 8 класс.
11.05 — «Руслани Людмилаи» яха Глинка опера.
12.05 — Студенташта - заочникашта. Физика. 3 курс.
13.20 — Философи.
14.10 — Подготовительни отделеней ладувгlархошта. Физика.
15.20 — И. С. Бах.
15.50 — lилмаи - популярни фильм.
16.10 — Мультфильм.
17.00 — Владимирерча кудожникий произведеней выставка.
17.25 — Документальни фильм.
17.30 — «Шеана, дай-нанаш!» (нохчий меттала).
18.30 — «Нохч-Гlалгlайчу гlоллав».
18.45 — «Халкъа духа». Беседа.
19.00 — Футболах бола СССР чемпионат. ЦСКА — «Карпаты». Перерыве — «Вайца дааьъада хийла шун, берам!».
20.45 — Телевизионни документальни фильм.
21.00 — Концерт.
21.40 — «Берсим кхоуни» яха художественни фильм.

РАДИО

11 НОЯБРЬ

6.40 — «Юртара lуйре» (эрсий меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.32 — «Сердало» газета обзор.
7.38 — Хоамаш.
8.25 — «Музыкера музыка». Концерт.
8.45 — [illegible] (нохчий меттала).
[illegible]
19.00 — Керла хоамаш (эрсий, нохчий, гlалгlай меттала).

12 НОЯБРЬ

7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.27 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.25 — «Ленинан парте мугlарера вар». Очерк (эрсий меттала).
8.40 — «Нохч-Гlалгlай музыкий концерт» (нохчий меттала).
9.15 — «Керттера достам» (нохчий меттала).
9.30 — «Микрофонаца Грозни гlолла». Радиовыпуск (эрсий меттала).
[illegible]
18.30 — Хоамаш.

ОБЪЯВЛЕНИ

«Сердало» газета редакцена массаза болх бе подчитчица эш.

Хаоттам

Тахан республике гlоллее Грозне хувалуш мораш а йолаш, йовхан а йолаш гlийрйна дохк а доаллаш малхбузехьара секунде 0—5 метр чlоагlа мух а хьекхаш хилен йолча температура республике 8—11. Грозне 8—10 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш йовхан а йолаш, цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш малхбузехьара секунде 7—12 метр чlоагlа мух а хьекхаш хилен йолча температура бийсана 0—5 градус шелал, дийнахьа 10—15 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 9-24-06; редактора заместителя — 9-24-03; бехктокхама секретаря — 9-24-00; отделий: партийни вахара — 9-24-04; промышленностен транспорта — 9-24-01; юрта бахама — 9-24-08; культура — 9-24-05, письмой — 9-24-07; корректорски — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 9-24-06; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-08; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттен деношка.

СФ00344. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 5381.